

YNGLEFUGLE I VEJLERNE 2013

Teknisk rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi

nr. 35

2014

AARHUS
UNIVERSITET

DCE – NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

[Tom side]

YNGLEFUGLE I VEJLERNE 2013

Teknisk rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi

nr. 35

2014

Jørgen Peter Kjeldsen
Henrik Haaning Nielsen

ornit.dk

AARHUS
UNIVERSITET

DCE – NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Datablad

Serietitel og nummer:	Teknisk rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 35
Titel:	Ynglefugle i Vejlerne 2013
Forfattere:	Jørgen Peter Kjeldsen & Henrik Haaning Nielsen
Institution:	ornit.dk
Udgiver:	Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi ©
URL:	http://dce.au.dk
Udgivelsesår:	Februar 2014
Redaktion afsluttet:	Januar 2014
Redaktion:	Tommy Asferg
Kvalitetssikring, centret:	Jesper R. Fredshavn
Faglig kommentering:	Stefan Pihl
Finansiel støtte:	Ingen ekstern finansiering
Bedes citeret:	Kjeldsen, J.P. & Nielsen, H.H. 2014. Ynglefugle i Vejlerne 2013. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 40 s. - Teknisk rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 35. http://dce2.au.dk/pub/TR35.pdf
	Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse
Sammenfatning:	Denne rapport præsenterer resultaterne af overvågningen af udvalgte ynglefugle på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag 1 samt enkelte andre arter i Vejlerne 2013. Overvågningen af ynglefugle var i 2013 koncentreret om trane, engryle, brushane og sortterne. Der blev kortlagt i alt 11 par traner i 2013, hvilket er samme høje antal som i 2012. For engryle (62 territorier) og brushane (14 yngleurolige høner) er der tale om fremgang i forhold til 2012. Sortterne udviste med blot 23 par en markant tilbagegang i forhold til 2012. De fik i alt tre flyvefærdige unger.
Emneord:	Vejlerne, ynglefugle, overvågning
Layout:	Grafisk Værksted, AU Silkeborg
Grafer og fotos:	ornit.dk
Foto forside:	Dværgmåger, Bygholm Vejle. Fotograf: Henrik Haaning Nielsen
ISBN:	978-87-7156-063-3
ISSN (elektronisk):	2244-999X
Sideantal:	40
Internetversion:	Rapporten er tilgængelig i elektronisk format (pdf) som http://dce2.au.dk/pub/TR35.pdf

Indhold

Sammenfatning	5
1 Indledning	6
1.1 Baggrund og formål	6
1.2 Tak	6
2 Undersøgelsesområde	7
3 Metoder og materiale	8
3.1 Engfugle	8
3.2 Sortterne	8
3.3 Øvrige kortlægninger	8
3.4 Fysiske forhold	9
3.5 Driftsforhold	9
4 Resultater og konklusioner	10
4.1 Fysiske forhold	10
4.2 Ynglefugle	19
4.3 Bestandstal for udvalgte arter i Vejlerne 2002-2013	37
5 Litteratur	38

[Tom side]

Sammenfatning

Aage V. Jensen Naturfond og Institut for Bioscience, Aarhus Universitet indgik i begyndelsen af 2007 en samarbejdsaftale om overvågning af udvalgte ynglefugle i Vejlerne, Harboøre og Agger Tanger samt trækfugle i Vejlerne. Konsulentfirmaet ornit.dk fik til opgave at gennemføre den praktiske del af overvågningen. Denne rapport præsenterer resultaterne af overvågningen af ynglefugle i Vejlerne i 2013.

Formålet med ynglefugleovervågningen i Vejlerne er at bidrage til NOVANA-overvågningen af ynglefugle. Denne overvågning sigter i første række på at opfylde Danmarks forpligtelser i forhold til EU-fuglebeskyttelsesdirektivet. Metoderne til overvågningen er fastlagt i tekniske anvisninger.

NOVANA-overvågningen af ynglefugle var i 2013 koncentreret om bl.a. traner, engryle, brushane og sortterne.

Der blev kortlagt i alt 11 par traner i 2013, hvilket er samme høje antal som i 2012. For engryle (62 territorier) og brushane (14 yngleurolige høner) er der tale om fremgang i forhold til 2012. Sortterne udviste med blot 23 par en markant tilbagegang i forhold til 2012. De fik i alt tre flyvefærdige unger.

1 Indledning

1.1 Baggrund og formål

Aage V. Jensen Naturfond og Institut for Bioscience indgik i begyndelsen af 2007 en samarbejdsaftale om overvågning af fugle på udvalgte lokaliteter i Nordjylland. Der overvåges dels et udvalg af ynglefugle i Vejlerne, og dels gennemføres 10 optællinger af vandfugle i Vejlerne fordelt på alle måneder undtagen juni og juli. Resultaterne af overvågningen af trækfugle i Vejlerne præsenteres ikke i denne rapport, men disse resultater findes i databaser på Institut for Bioscience.

De første år, programmet kørte, optaltes også ynglefugle på Agger og Harboøre Tanger. Denne del af aftalen er siden ophørt.

Overvågningen af ynglefugle i Vejlerne har til opgave at bidrage til NOVANA-overvågningen af ynglefugle, som er iværksat for at opfylde Danmarks forpligtelser i forhold til EU-fuglebeskyttelsesdirektivet. Denne overvågning skal føre til samlede vurderinger af de enkelte arters bevaringsstatus i Danmark som præsenteret i Pihl m.fl. (2003).

Ynglende vandfugle i Vejlerne er tidligere blevet overvåget meget grundigt i perioden 1978-2003 af Vejlernes Feltstation. I feltstationens arbejdsprogram indgik årlige kortlægninger af ynglefugle i Vejlerne og de nærmest tilliggende randområder. En samlet bearbejdning af det indsamlede datamateriale er publiceret af Kjeldsen (2008).

I 2005 og 2006 er der yderligere blevet gennemført optællinger af udvalgte arter finansieret af Aage V. Jensen Naturfond (Nielsen 2006a, 2006b), mens der ikke foregik overvågning af fuglene i Vejlerne i 2004.

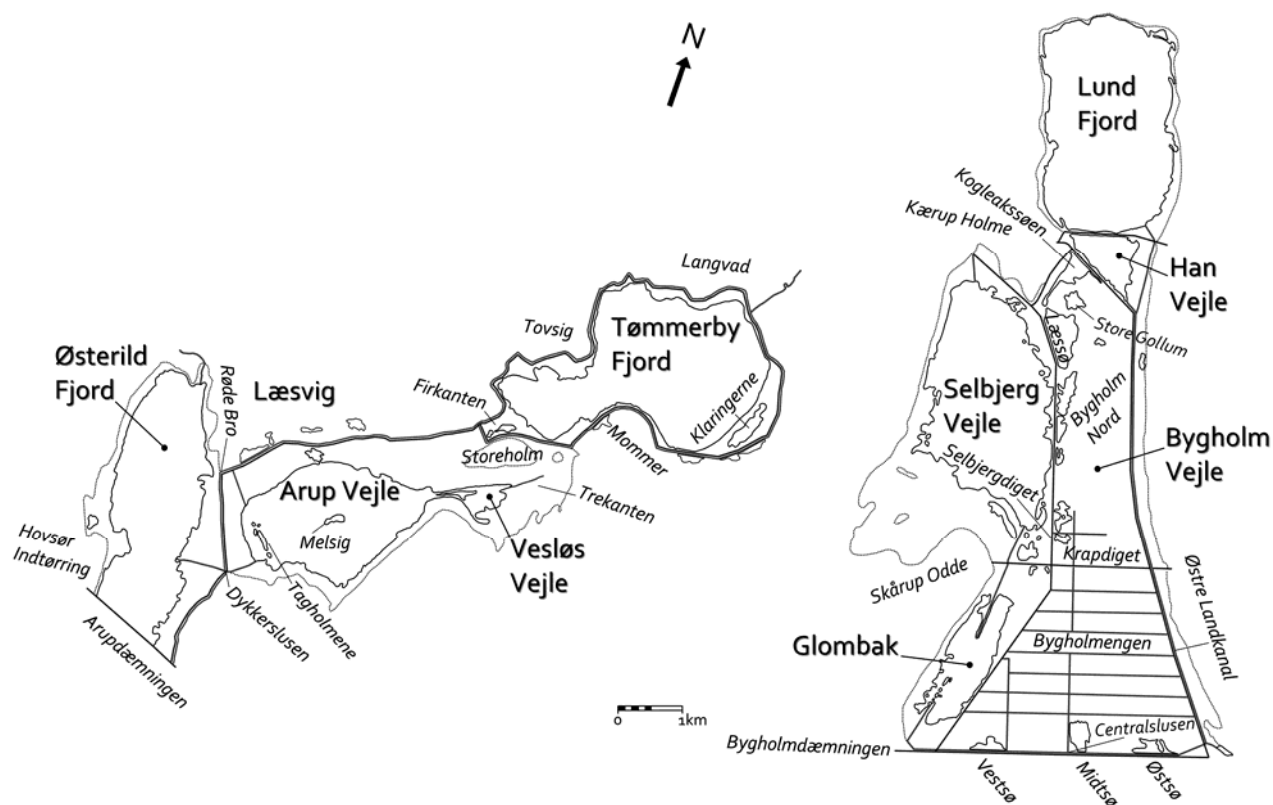
I perioden efter 2003 har først Viborg og Nordjyllands Amter og senere Naturstyrelsens enhed for Nordjylland haft ansvaret for overvågningen af det begrænsede antal arter, som har indgået i de årlige NOVANA-programmer.

1.2 Tak

Aage V. Jensen Naturfond takkes for adgangstilladelser til reservatet og et godt samarbejde i det hele taget. Dette er i praksis sket gennem Mogens B. Andersen og Poul Hald Mortensen. Martin Lund, Jens Frimer Andersen, Albert Schmidt og Ole Thorup takkes for hjælp ved gennemgang af Bygholmengen samt supplerende observationer. Susanne Bruun, Steen Brølling, Helge Røjle Christensen, Inge Marie Fruelund, Morten Kirk og Poul Hald Mortensen takkes for supplerende observationer gennem yngletiden.

2 Undersøgelsesområde

Optællingerne af ynglefugle i Vejlerne i 2013 er blevet gennemført i reservatet Vejlerne delt op i Vestlige Vejler, som består af Østerild Fjord, Arup Vejle, Vesløs Vejle og Tømmerby Fjord, og Østlige Vejler, som omfatter Bygholm Vejle, Glombak, Selbjerg Vejle, Han Vejle og Lund Fjord (Fig. 1). Når overvågede arter er fundet ynglende i randområderne i umiddelbar tilknytning til reservatet, er disse registreringer medtaget.

Figur 1. Afgrænsning af Vejler-reservatet med de mest anvendte stednavne.

3 Metoder og materiale

Metoderne til overvågning af ynglefugle under NOVANA er beskrevet i en række tekniske anvisninger, som findes på AU's hjemmeside http://bios.au.dk/videnudveksling/til-myndigheder-og-saerligt-interesserede/fagdatacentre/fdcbiobiodiversitet/tekniske_anvisninger/. Hvor NOVANA-programmet ofte benytter ét eller to besøg på ynglelokaliteten, er der i Vejlerne anvendt et udvidet program, så bestandsopgørelserne er sammenlignelige med tællingerne fra feltstationsperioden 1978-2003.

Data, som er anvendt til opstilling af tidsserier for arterne, stammer dels fra feltstationsperioden (Kjeldsen 2008, arkiv på Kalø), fra kortlægninger i 2005-2006 (Nielsen 2006a, 2006b) og fra de seneste års overvågninger under NOVANA (Kjeldsen & Nielsen 2008, 2009, 2011 samt Nielsen & Kjeldsen 2009, 2011, 2013).

Metoderne for de enkelte arter/artsgrupper er beskrevet i det følgende.

3.1 Engfugle

Bygholmengen blev dækket ved to optællinger af ynglefugle i starten af maj og starten af juni. De territoriehævdende engryler, store kobbersnepper og viber blev kortlagt i maj. Ved gennemgangen i juni blev der overvejende registreret ungevarslede engryler, rødben og brushøner, og ynglesuccesen hos de store kobbersnepper blev målt ved at registrere de ungevarslede par. Der blev i modsætning til årene 2010-2012 ikke gennemført en gennemgang af Bygholmengen sidst i juni.

Engryle er således dækket ved begge kortlægninger af Bygholmengen. Ved vurdering af kortlægningerne er par/territorier regnet som nye, hvis de i juni er kortlagt længere end 200 meter fra fugle kortlagt i maj.

Engene rundt om Vesløs-Arup Vejle samt østsiden af Østerild Fjord blev dækket ved fjernkortlægning i maj og ved en gennemgang i juni med henblik på at kortlægge de samme arter som på Bygholmengen (undtagen viber). Ved fjernkortlægning forstås kortlægning, som udføres med teleskop fra enkelte observationspunkter med gode oversigtsforhold.

3.2 Sortterne

Antallet af fugle i ynglekolonien er optalt gentagne gange, særligt i starten af yngleperioden. Registreringerne finder især sted, når kolonien overflyves af potentielle prædatorer, og samtlige sortterner letter på én gang. Efterfølgende er ynglesuccesen overvåget ved optælling af flyvefærdige ungfugle.

3.3 Øvrige kortlægninger

Der er ud over kortlægninger af engfugle og sortterne gennemført kortlægninger af en række arter på EU-fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag 1:

Rørdrum er kortlagt ved registrering af territoriehævdende (paukende) hanner. Denne art er dækket gennem få men målrettede kortlægninger i alle

rørskovsområder med hovedvægt på april måned og første halvdel af maj på dage og nætter med stille vejr.

Rørhøg er kortlagt ved observationer af territorial adfærd gennem hele ynglesæsonen. Der er ikke foretaget registrering af de enkelte pars ynglesucces.

Plettet rørvagtel er kortlagt ved natlytning af territoriehævdende (piftende) hanner i alle relevante områder gennem hele ynglesæsonen suppleret med indrapporteringer fra lokale ornitologer og data fra DOFbasen.

Trane er kortlagt gennem observationer af territorial adfærd hos stationære par igennem hele foråret i potentielle yngleområder, og iagttagelser af ynglesucces er noteret.

Klyde er overvåget gennem fjernkortlægning af kolonier på Bygholmengen og i de Vestlige Vejler i maj.

Dværgmåge er registreret ved kortlægning af yngleaktivitet, og arten er målrettet eftersøgt i områder med hættemågekolonier.

Havterne er overvåget gennem fjernkortlægning af ynglepar på Bygholmengen samt på potentielle ynglelokaliteter i de Vestlige Vejler.

Fjordterne er overvåget gennem registrering af alle kolonidannelser i hele undersøgelsesområdet i ynglesæsonen.

3.4 Fysiske forhold

Vandstanden i Vejlerne er blevet overvåget ved aflæsninger af en række vandstandsskalaer placeret i alle de overordnede vandsystemer. Skalaerne er nivellerede i forhold til DNN (Dansk Normal Nul). Aflæsningerne er blevet foretaget en gang om måneden, og derudover er visse af skalaerne blevet aflæst, når der har været lejlighed til det.

Saltholdighed (salinitet) er målt på en række målestationer i de overordnede vandsystemer en gang om måneden. Vandprøver er indsamlet i prøveflasker, og målingerne er udført med et WTW Conductivity Meter 315 i.

3.5 Driftsforhold

Under ynglefuglekortlægningerne samt forud for og efter ynglesæsonen er der gjort iagttagelser af driftsforhold, som kan have betydning for ynglefuglene. Mogens B. Andersen har oplyst antallet af græssende kreaturer.

4 Resultater og konklusioner

4.1 Fysiske forhold

4.1.1 Vandstand

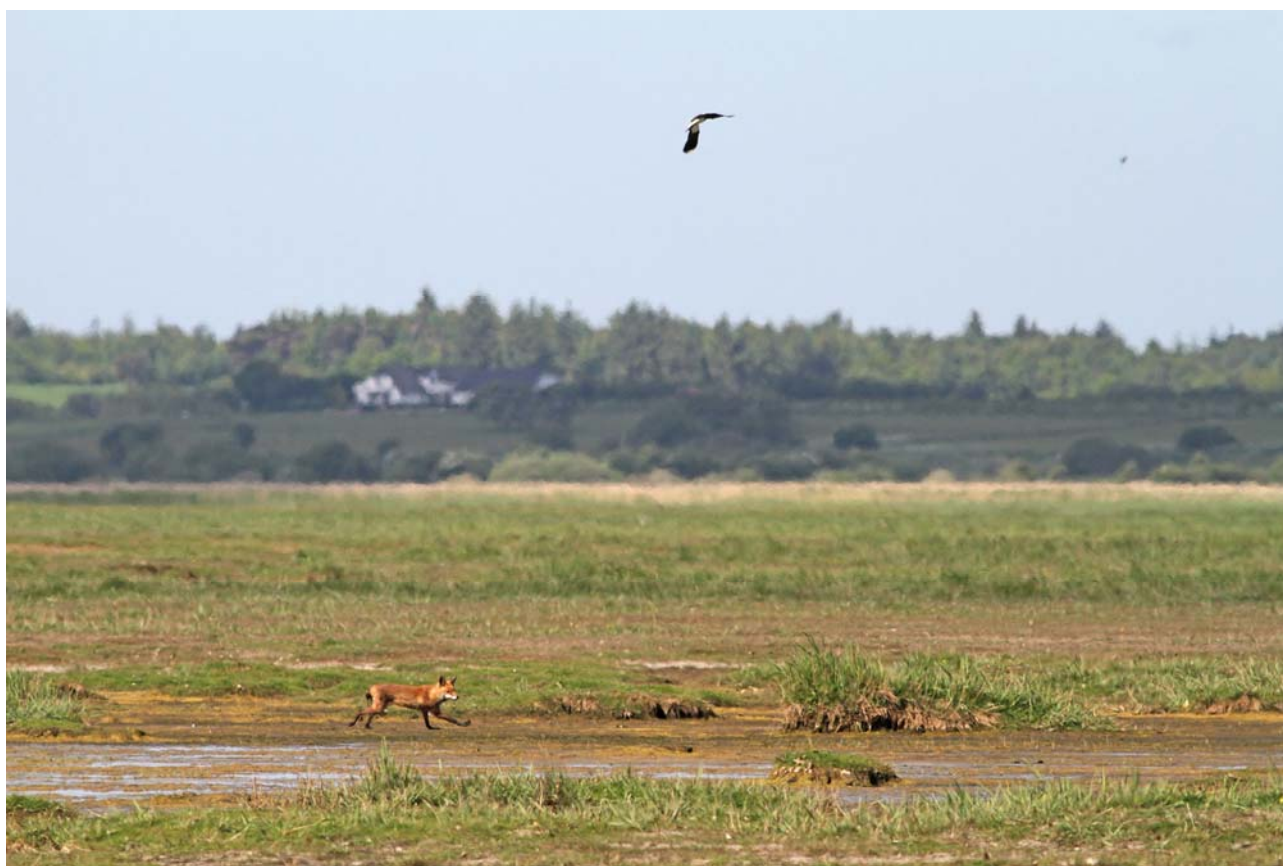
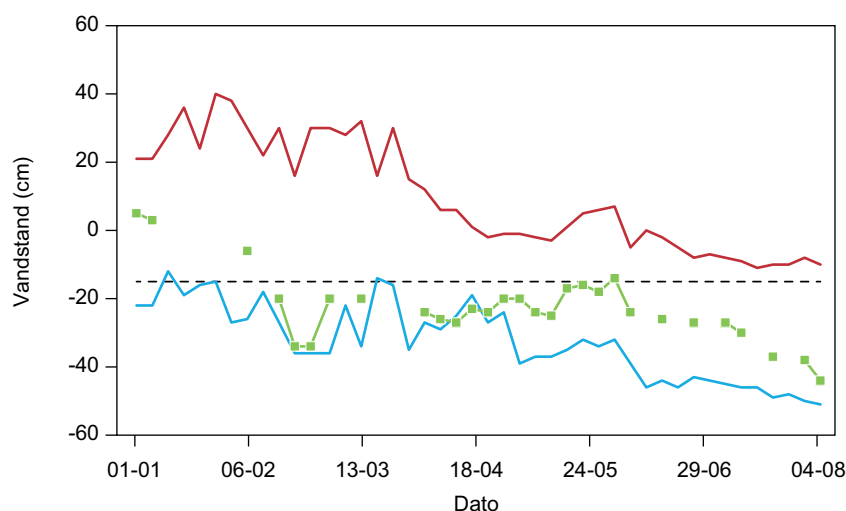
De indsamlede vandstandsdata fra januar til slutningen af juli 2013, som foruden selve yngleperioden medtager månederne forud herfor, præsenteres her og sammenholdes med erfaringer vedrørende vandstandens indflydelse på ynglefuglene indsamlet igennem hele feltstationsperioden 1978-2003 (Kjeldsen 2008).

Normalt er der i hele området en høj vintervandstand i januar-marts og et faldende niveau gennem forårmånederne. Nedbørsmængden, fordampningen og afstrømningen til Limfjorden er bestemmende for vandstanden. Vandstandsregulativer påbyder, at afvandingskanalerne for det meste af Vejlerne skal have frit afløb til Limfjorden. Undtaget fra denne regel er Bygholm Vejle, Han Vejle og Tømmerby Fjord, der er selvstændige vandsystemer omkranset af diger på alle sider. Der udledes således kun sjældent vand fra Tømmerby Fjord og Han Vejle. I Bygholm Vejle har vandet nord for Krapdiget siden 1994 været permanent opstemmet bag diger, mens der i Centralslusen ved Midtsø, som regulerer vandstanden på Bygholmengen syd for Krapdiget, de fleste år har været isat stemmebrædder i kote -15 cm DNN i perioden marts-september. Fordampning kan dog føre til lavere vandstand og udtørring.

Vandstanden på Bygholmengen aflæses ved Centralslusen ved Midtsø (Fig. 2). På grund af udledning af vand var der sidst i februar en meget lav vandstand for årstiden. Stemmebrædderne blev sat i kote -19 cm DNN, men vandstanden på engen nåede i yngletiden ikke op over opstemningstærsklen med undtagelse af en enkelt måling efter kraftig nedbør sidst i maj. Specielt var niveauet ikke optimalt i etableringsperioden for mange engfugle i april måned, hvilket givetvis har medført, at eksempelvis mange klyder opgav at yngle på lokaliteten. Lav vandstand betyder, at de vandfyldte kanaler er lettere at forcere for rovdyr, hvilket gør særligt de kolonirugende arter sårbare. Derimod var der ikke tale om egentlig udtørring af selve græstørven på engen, som under enggennemgangen 11. maj fortsat var fugtig (stedvis med sjapvand), idet køligt vejr modvirkede en hurtig fordampning. Regnfuldt vejr sidst i maj betød, at en høj fugtighed blev opretholdt indtil kort efter månedsskiftet maj/juni. I juni lå vandstanden det meste af måneden på under -25 cm DNN, og lokaliteten begyndte at tørre ud (Fig. 3).

Der blev i 2013 ledt vand fra Østre Landkanal til Bygholmengen igennem slusen ved Krapdiget i perioderne 4.-17. april og 23.-30. april (Poul Hald-Mortensen, pers. medd.). Tiltaget blev iværksat for at forsøge at undgå for stor udtørring af engens kanaler.

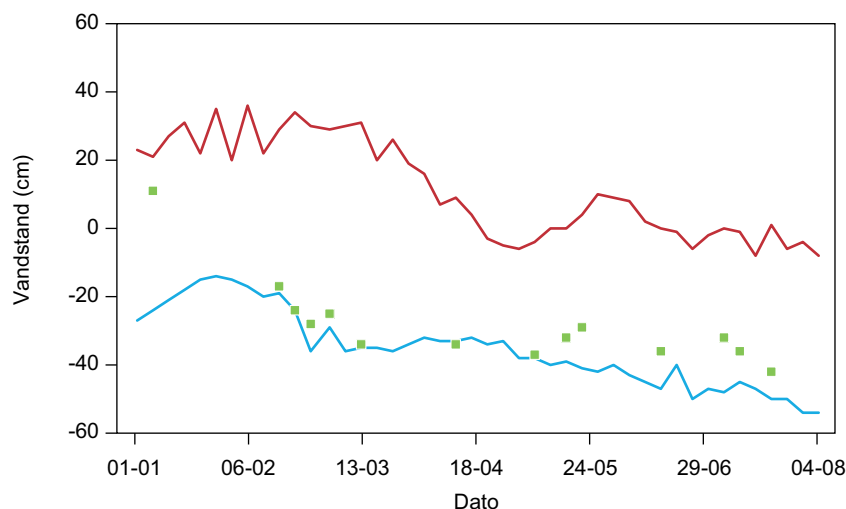
Figur 2. Vandstands aflæsninger januar-juli 2013 ved Centralslusen ved Midtsøen på Bygholmengen (punkter) samt intervallet af maksimums- og minimumsmålinger fra feltstationsperioden 1978-2003 (tynde linier). Desuden er vist opstemningstærskelen på -15 cm DNN (stiplet).

Figur 3. Bygholmengen, 9. juni 2013. Bygholmengen var i juni meget tør, og rovdyr som ræv kunne færdes ubesværet. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen, ornit.dk.

Vandstanden i Selbjerg Vejle og Glombak, som er forbundet via en kanal, aflæses ved Krap i vestenden af Krapdiget. På grund af lav vandstand i Limfjorden faldt vandstanden markant i vintermånederne, så niveauet fra midt i februar var nede nær de lavest målte værdier omkring -35 cm DNN (Fig. 4). Vandstanden holdt sig meget lav for årstiden hele foråret igennem. Specielt i marts-april, hvor mange rørskovsfugle etablerer sig, har de store rørskove på disse lokaliteter ikke budt på optimale forhold.

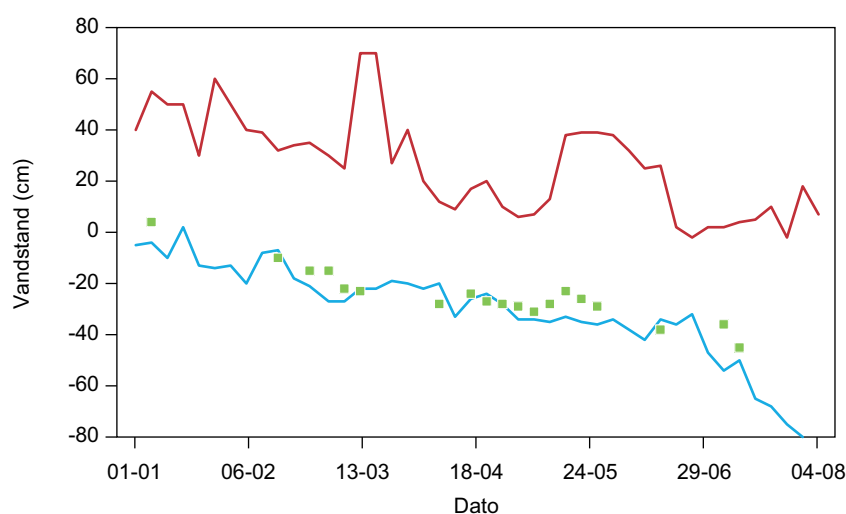
Figur 4. Vandstands aflæsninger fra Selbjerg Vejle og Glombak januar-juli 2013 fra målestationen ved vestenden af Krapdiget (punkter) samt intervallet af maksimums- og minimumsmålinger fra feltstationsperioden 1978-2003 (tynde linier).

Mange af ynglefuglene tilknyttet rørskov er afhængige af, at rørskoven ikke tørrer ud for tidligt. Sent på sæsonen (maj-juni) medførte en nedbørsperiode en mindre stigning af vandstanden, men det var formentlig for sent til, at det for alvor har forbedret forholdene for ynglefuglene.

Vandstanden i Vesløs/Arup Vejler aflæses på to målestationer, dels ved Vesløs Vejle Vej i nord og dels ved afløbet i sydenden ved Dykkerslusen (Fig. 5). På trods af at der siden 2011 ved Dykkerslusen er sket en opstemning, således at det er blevet muligt at opretholde en højere vandstand, var der i 2013 tale om en markant udtørring af lokaliteten fra tidligt på foråret. De målte værdier lå omkring -35 DNN i april-maj og dermed tæt på det lavest målte i feltstationsperioden 1978-2003. Nedbøren i maj gav kun en svag stigning. Sammenlignes målingerne på nord- og sydsiden af Dykkerslusen, ses det, at udtørringen uden opstemning kunne være blevet endnu mere markant, idet der i april-maj var en forskel på 20 cm på vandstanden i Arup Vejle og Østerild Fjord.

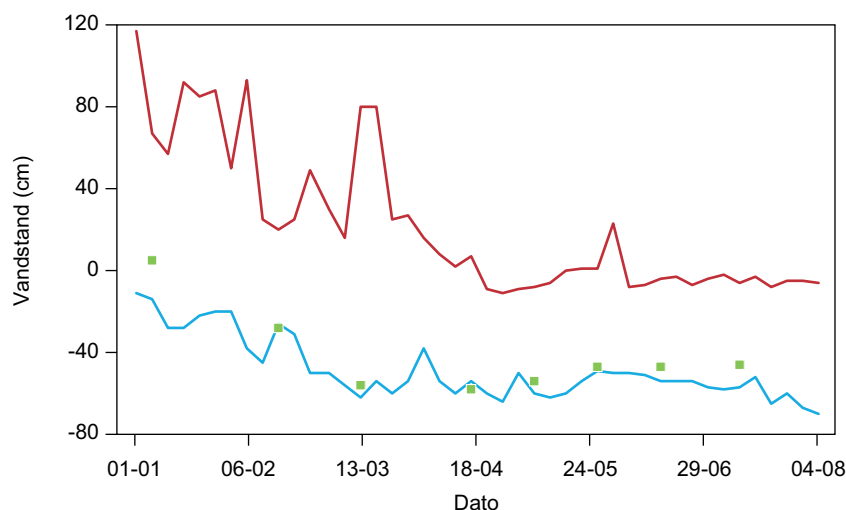
Figur 5. Vandstands aflæsninger fra Vesløs Vejle 2013 fra målestationen ved Vesløs Vejle Vej (punkter) samt intervallet af maksimums- og minimumsmålinger fra feltstationsperioden 1978-2003 (tynde linier).

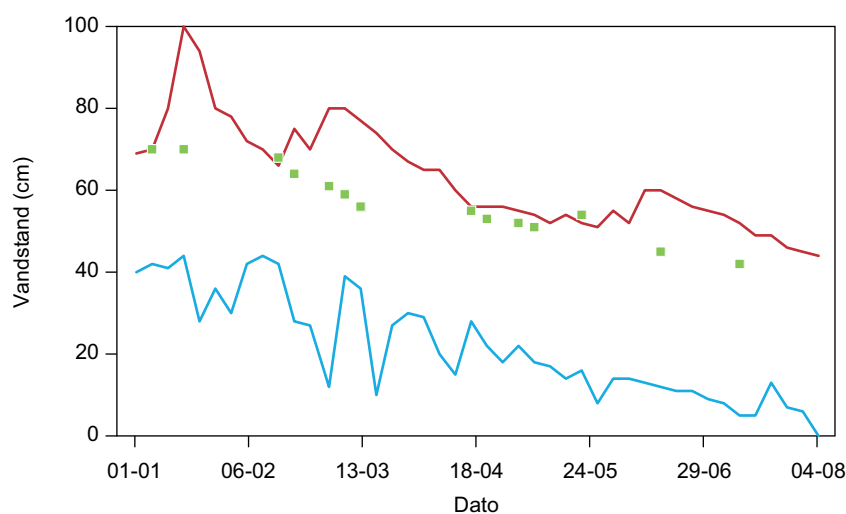
Vandstanden i Østerild Fjord aflæses ved Dykkerslusen samt ved slusen på Arupdæmningen. Her var vandstanden meget lav i forhold til tidligere år med omkring -55 cm DNN i det meste af perioden april-juni (Fig. 6). Vandstanden i Østerild Fjord og især Vesløs/Arup Vejler påvirker vigtige engområder med potentiale for store ynglebestande af ænder og vadefugle. For tørre forhold har en negativ indvirkning på disse fugles ynglemuligheder.

Vandstanden i Tømmerby Fjord og Han Vejle er delvist sikret gennem permanent opstemning bag diger, og dermed er disse rørskovslokaliteter i princippet beskyttet mod for hurtige vandstandssænkninger. I Han Vejle blev der imidlertid lukket vand ud i februar og igen midt i maj, hvor der skete en sænkning af vandstanden fra 33 cm DNN til 13 cm DNN. Tidspunktet for denne udledning var ikke optimalt i forhold til ynglefuglene. I Tømmerby Fjord er antallet af stemmebrædder reduceret i forhold til sidste år; til gengæld sås ingen pludselig udledning af vand som i 2012 (Nielsen & Kjeldsen 2013). Der opretholdtes i 2013 et vandstandsniveau på over 50 cm DNN, hvilket i historisk perspektiv stadig er ret højt (Fig. 7).

Figur 6. Vandstands aflæsninger fra Østerild Fjord januar-juli 2013 fra målestationen ved Dykkerslusen (punkter) samt intervallet af maksimums- og minimumsmålinger fra feltstationsperioden 1978-2003 (tynde linier).

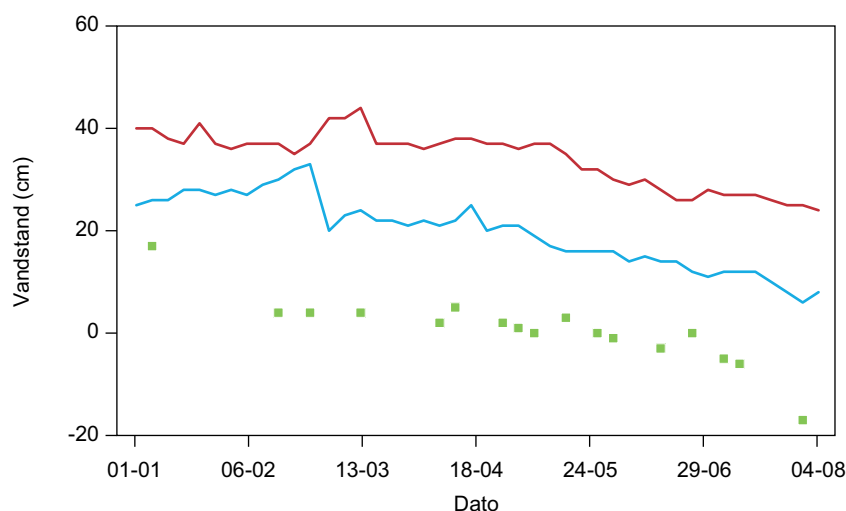

Figur 7. Vandstands aflæsninger fra Tømmerby Fjord januar-juli 2013 fra målestationen ved Mommer på indersiden af slusen (punkter) samt intervallet af maksimums- og minimumsmålinger fra feltstationsperioden 1978-2003 (tynde linier).

På den tredje store rørskovslokalitet, Bygholm Nord, som også er omkranset af diger, er der de seneste år sket et markant fald i vandstandsniveauet. Efter at Krapdiget blev retableret i 1994 målt i årene 1997-2003 høje vandstande med gennemsnit for første halvår (januar-juni) mellem 28 og 34 cm DNN. Dette faldt sammen med de hidtil største bestande af en lang række rørskovstilknyttede arter, bl.a. grågås, rørdrum, rørhøg og vandrikse, som både i Vejlerne som helhed og i Bygholm Nord i særdeleshed kulminerede i årene omkring og lige efter 2000 (Kjeldsen 2008). Det er også påvist, at sorterne, som har sin vigtigste yngleplads i Danmark i Kogleakssøen (en del af Bygholm Nord), er afhængig af en høj vandstand på ynglepladsen. I 2012 var forårsgennemsnittet faldet til 11 cm DNN, og i 2013 blev gennemsnittet målt til 3 cm DNN og dermed det laveste niveau siden 1984. Vandstanden på lokaliteten er således tilbage på niveauet fra før Krapdigets retablering (Fig. 8). Der findes kun én reguleringsmulighed, der kan påvirke vandstanden i Bygholm Nord, og det er et stem i diget mellem Kogleakssøen og Selbjerg Vejle. Det overvåges ikke, hvornår dette stem står åbent, men i 2013 stod det formentlig åbent indtil 6. marts, hvor det blev lukket. Hullet i diget er af beskeden diameter, og det er uvist, hvor stor en betydning dette afløb har for vandstanden i Bygholm Nord. Hvis ikke det skyldes udledning via dette stem, kan den stadigt lavere vandstand de seneste år måske skyldes, at Selbjergdiget gradvist nedbrydes ved, at vand fra Bygholm Nord løber over diget ind i Selbjerg Vejle, hvor diget er svagest (Nielsen & Kjeldsen 2009). Når digekronen flere steder nedbrydes, kan bassinet holde på mindre vand. Som påpeget i driftsplanen (Riis 2009) er det formentlig nødvendigt at forstærke diget, hvis en høj vandstand skal sikres i rørskoven i Bygholm Vejle nord for Krapdiget, ligesom det er blevet gjort for Tømmerby Fjords vedkommende. Med en konservativ anvendelse af stemmet i diget til Selbjerg Vejle (kun udledning i ekstreme højvandssituationer) vil det formentlig være muligt at opretholde høje vandstandsværdier i Kogleakssøen og Bygholm Nord.

Figur 8. Vandstands aflæsninger fra Kogleakssøen januar-juli 2013 fra målestationen ved pumpehuset (punkter) samt intervallet af maksimums- og minimumsmålinger fra de sidste år af feltstationsperioden 1997-2003 (tynde linier).

4.1.2 Saltholdighed

Saltholdigheden er blevet målt en gang månedligt gennem ynglesæsonen på en række stationer som led i overvågningsprogrammet af vandfugle (Tabel 1).

Tabel 1. Saltholdighed (i promille) målt i april-juni 2013 på målestationer forskellige steder i Vejlernes vandsystemer.

Målestation	April	Maj	Juni	Gennemsnit
Lund Fjord v. jernbanedæmning	0,1	0,1	0,1	0,1
Han Vejle	0,1	0,1	0,1	0,1
Kogleakssøen	0,1	0,2	0,3	0,2
Bygholm Nord SØ v. Krapdiget	0,0	0,1	0,2	0,1
Bygholmengen NV v. Krapdiget	0,4	0,4	0,8	0,5
Bygholmengen NØ v. Krapdiget	0,3	0,4	0,2	0,3
Bygholmengen v. Centralslusen	2,2	3,3	4,9	3,5
Selbjerg Vejle/Glombak v. Krapdiget	0,1	0,3	0,3	0,2
Tømmerby Fjord v. Mommer	0,0	0,0	0,0	0,0
Vesløs Vejle v. Trekanten	0,1	0,3	0,4	0,3
Østerild Fjord v. Dykkerslusen	0,5	0,6	0,7	0,6
Østerild Fjord v. Arupdæmningen	3,0	2,4	6,4	3,9

Vejlernes økosystemer er især i den nordlige del af området (Lund Fjord og Tømmerby Fjord) tilpasset ferskvand. Der sker øjensynlig en vis indsivning af saltvand gennem sluserne, hvilket kan aflæses i målingerne fra Bygholmengen ved Centralslusen og fra Østerild Fjord ved Arupdæmningen, hvor der hersker svagt brakke forhold. Der har ikke i 2012 eller de foregående år været digebrud eller været ledt saltvand ind, som kunne have ført til unormalt høje saltholdigheder, og årets saltholdighedsværdier afviger ikke fra det tidligere målte.

4.1.3 Driftsforhold

Den naturlige succession i de fleste af de naturtyper, der findes i Vejlerne, fører til tilgroning med rørskov og pilekrat. For at holde engene åbne afgræsses med kreaturer, og i nogle tilfælde suppleres med slåning af vegetationen.

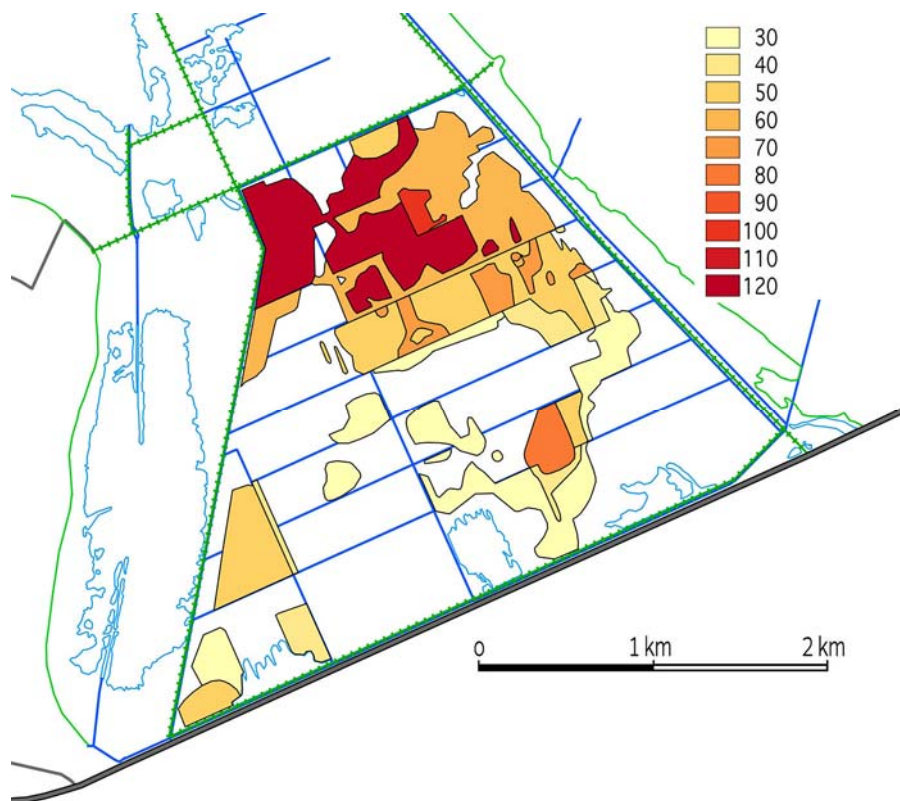
I sommeren 2013 græssede i alt 250 voksne kreaturer og 70 kalve på Bygholmengen. Græsningssæsonen varede fra uge 27 (primo juli) til uge 39 (ultimo september) (Mogens B. Andersen, pers. medd.).

Ved gennemgang af Bygholmengen 9. juni 2013 blev vegetationshøjden på lokaliteten kortlagt (Fig. 9).

Der blev i sensommeren og efteråret foretaget slåning af samtlige parceller på Bygholmengen. Ifølge driftsplanen (Riis 2009) skal der efter behov slås mindst en tredjedel af de tilgroede områder af Bygholmengen hvert år i august-september, således at alle områder med tagrør slås mindst én gang i løbet af en treårsperiode. I områder med kraftig tagrørsopvækst bør slåningen gentages i mindst to-tre år i træk for at udpine tagrørene (Fig. 10).

I Bygholm Nord blev der foretaget tromling af tagrør og slåning i området umiddelbart nord for Krapdiget, hvor det var muligt. Pilebuske blev fjernet ved samme lejlighed. Den nordligste del af engen ved Kogleakssøen langs det nord-syd-gående dige blev gennem foråret og sommeren afgræsset af kreaturer. I efteråret blev engen tillige slået maskinelt. Dette våde engstykke udgør en vigtig overgangszone, der bl.a. fungerer som fourageringsområde for sortterne (Fig. 11, 12).

Figur 9. Vegetationshøjder på Bygholmengen, kortlagt 9. juni 2013.

Figur 10. Ynglefugletæller, Albert Schmidt, i et af de tilgroede områder på Bygholm Vejle. 9. juni 2013. Foto: Henrik Haaning Nielsen, ornit.dk.

Figur 11. Den tidligere tilgroede eng i Kogleakssøen fremstår nu åben på grund af kreaturafræsning om sommeren og slåning i efteråret. Engen udgør en vigtig overgangszone mellem våde og tørre forhold. 13. november 2013. Foto: Henrik Haaning Nielsen, ornit.dk.

Figur 12. Tromling af tagrør og slåning af udvalgte steder blev foretaget i den sydlige del af Bygholm Nord i sensommeren 2013. Pilebuske blev fjernet i samme forbindelse. 25. august 2013. Foto: Henrik Haaning Nielsen, ornit.dk.

Vegetationen i Bygholm Nord har undergået store forandringer, som er visuelt meget tydelige på de tilgængelige flyfotos på Danmarks Miljøportal (<http://kort.arealinfo.dk/>), Thisted Kommunes Kortinfo (<https://drift.kortinfo.net/Map.aspx?Site=Thisted&Page=Kortopslag>), FlyfotoArkivet (<http://nordjylland.flyfotoarkivet.dk/>) og Google Earth. Store partier af rørskoven er i løbet af de seneste år blevet meget udtyndet og fremstår lav og åben og har fået mere karakter af åben rørsump. Det vides ikke, om disse forandringer i vegetationen hænger sammen med forandringer i vandstanden.

Der blev foretaget slåning på alle engarealer omkring Vesløs og Arup Vejler, hvor tilgroning var et problem. Dette i kombination med en opretholdelse af en højere vandstand kan givetvis få positiv betydning for ynglende engfugle i de kommende ynglesæsoner. Samme forhold gælder for østsiden af Østerild Fjord, som nu fremstår åben og velegnet til engfugle (Fig. 13).

Et nyt tiltag, som blev foretaget første gang i 2012, er slåning af rørskoven i det nordvestlige hjørne af Selbjerg Vejle. Området ligger op til engarealer, som ofte er delvist oversvømmede til langt hen på foråret, og på grund af slåningen kan et område med en spændende overgangszone blive skabt (Fig. 14).

Ikke siden 1992 har slåningen i Vejlerne været så omfattende som i 2013, og i alt 1088 baller af forskellig størrelse blev bjærget i løbet af sensommeren og efteråret. Fordelingen var 728 baller fra de Østlige Vejler og 360 fra de Vestlige Vejler. Alt i alt svarer det til 435 tons tørstof (Mogens B. Andersen, pers. medd.).

Figur 13. Vesløs Vejle 10. oktober 2013. Foto: Henrik Haaning Nielsen, ornit.dk.

Figur 14. For andet år i træk blev en del af rørskovene i nordvest-delen af Selbjerg Vejle slået og i mindre grad suppleret med kreaturafgræsning. 13. november 2013. Foto: Henrik Haaning Nielsen, ornit.dk.

4.1.4 Prædation

Ræve ses hyppigt i hele området, både i reservatet og i randområderne, og bestanden vurderes til at være på niveau med antallet før 2000, inden bestandsniveauet faldt markant gennem flere år på grund af sygdommen skab. De lave vandstandsforhold i 2013 gjorde det let for rævene at færdes uhindret i området. Mårhunde er registreret af opsatte vildtkameraer gennem hele året uden noget tydeligt forekomstmønster. To dyr er registreret flere gange sammen, men der er ikke observeret hvalpe på noget tidspunkt (Mogens B. Andersen, pers. medd.).

4.1.5 Kollision med hegn og andre linjeføringer

Højspændingsledningerne, som gennemskærer Bygholm Nord, er en konstant trussel for rastende og ynglende fugle. Der blev ikke observeret kollisioner, men hyppige afværgemanøvrer fra bl.a. traner, svaner, gæs og rørhøge. På Bygholmengen er alt hegnstråd, som går på tværs af engparcellerne, erstattet af en tykkere og hvid tråd, som er mere synlig og dermed udgør en mindre kollisionsrisiko for bl.a. de ynglende engfugle.

4.2 Ynglefugle

4.2.1 Skestork

Der blev registreret fire sikre ynglepar. Ligesom i 2011, hvor skestork senest ynglede i Vejlerne (Kjeldsen & Nielsen 2011), var ynglepladsen på øen Melsig i Arup Vejle. Den 25. maj blev der konstateret en rugende fugl, men senere sås også en parring et andet sted på øen, hvorpå hunnen lagde sig ned i vegetationen.

Gennem hele ynglesæsonen har et større antal skestørke opholdt sig på Melsig. Mange af fuglene var immature, men efterhånden sås flere og flere fugle i yngledragt (op til 18).

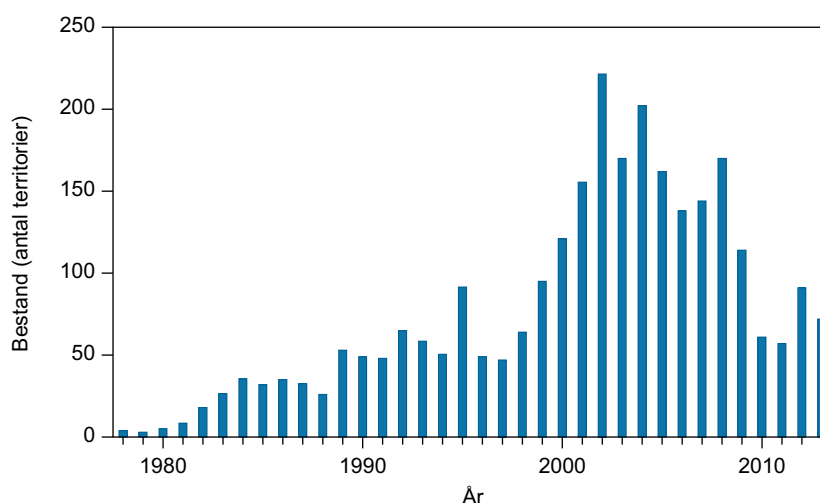
Vegetationen på øen blev imidlertid så høj fra primo juni, at det umuliggjorde et overblik over eventuelle yderligere ynglefugle samt en eventuel ynglesucces. Den 22. juli blev der i forbindelse med et besøg på øen fundet fire reder, hvoraf de tre indeholdt unger og den fjerde indeholdt æg.

Dermed tredje sikre ynglefund i Vejlerne siden 1960'erne. De øvrige var i 1996 og 2011.

4.2.2 Rørdrum

Årets ynglebestand af rørdrum blev opgjort til 72 territoriehævdende (paukende) fugle (Fig. 15). Dette er en tilbagegang i forhold til 2012 (91). Den lange periode med vinterligt vejr frem til medio april har givetvis betydet at fuglene kom sent i gang med at yngle og måske også at nogle fugle har opgivet.

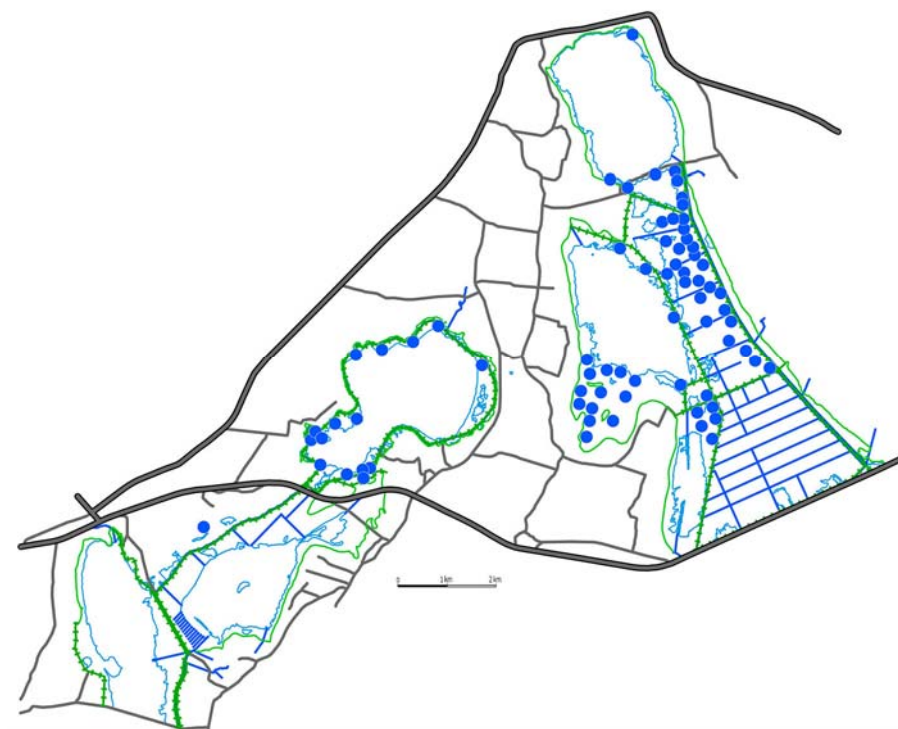
Figur 15. Antal territorier af territoriehævdende (paukende) hanner af rørdrum i Vejlerne 1978-2013. Data for årene 1978-2003 er fra Vejlernes Feltstation. I 2004 foretog Henrik Haaning Nielsen optællingen i forbindelse med DOFs landsdækkende optælling, og fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten.

I en kortvarig periode primo marts begyndte flere af områdets rørdrummer at pauke, og årets første rørdrummer blev således hørt 3. marts. På grund af en ny periode med vintervejr blev ingen fugle hørt i perioden 6. marts til 2. april, hvorefter fuglene igen blev aktive.

Fordelingen af territorier på de største lokaliteter (Fig. 16) var Bygholm Nord med 25 paukende (31 i 2012), Selbjerg Vejle med 18 paukende (27 i 2012) samt Tømmerby Fjord med 15 paukende (18 i 2012).

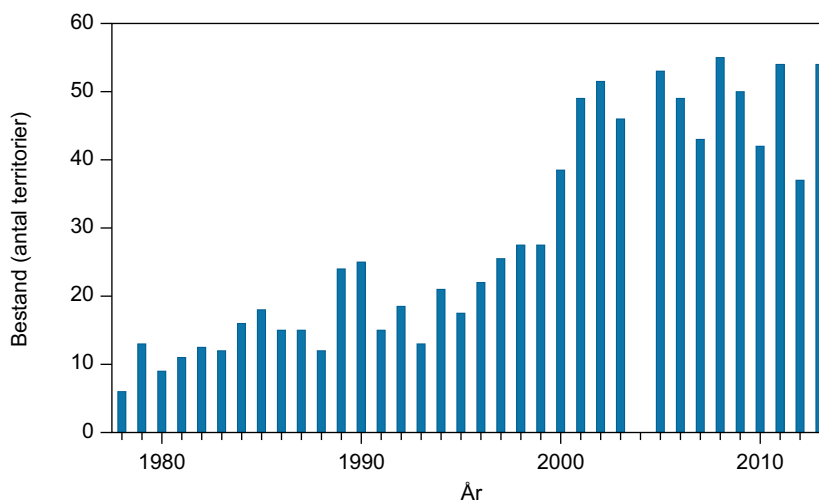
Figur 16. Territoriefordeling for rørdrum i Vejlerne 2013.

4.2.3 Rørhøg

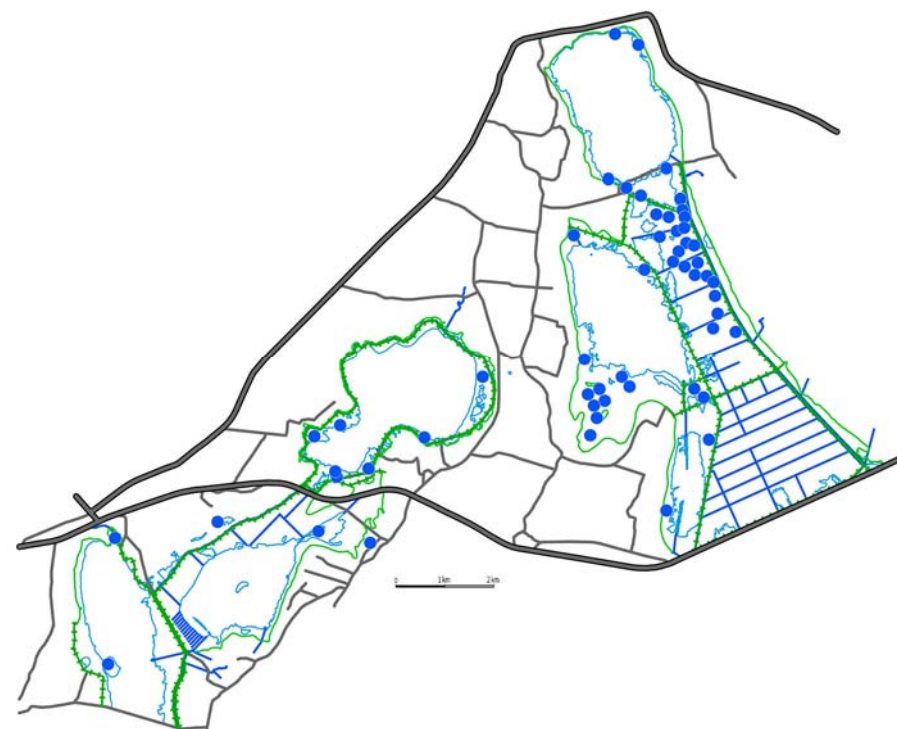
Rørhøg blev som tidligere kortlagt ved observationer af territorial adfærd, eksempelvis redebygning. Ynglebestanden blev i 2013 opgjort til 54 territorier, hvilket er en betydelig fremgang fra 2012 (37), men på niveau med 2011 (54) (Fig. 17).

Figur 17. Antal territorier af rørhøg i Vejlerne 1978-2013. Data er for årene 1978-2003 fra Vejlernes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

Bestanden udviste en stigning i Bygholm Nord-rørskoven, hvor 19 par blev optalt (13 i 2012) og i Selbjerg Vejle med 13 par (5 i 2012), mens der i Tømmerby Fjord skete en nedgang til 7 par (11 i 2012). (Fig. 18).

Figur 18. Territoriefordeling for rørhøg i Vejlerne 2013.

De opgjorte yngleantal kan variere meget fra år til år. Der bliver hvert år benyttet samme metode og kriterier til at vurdere antallet, men opgørelse af en tæt ynglebestand som i Vejlerne er meget tidskrævende, hvor faktorer som vejrforhold og høj aktivitet i felten på forskellige tidspunkter på dagen kan være afgørende for det registrerede antal. En høj vandstand i rørskovsområderne ser ud til at have en vis positiv effekt på yngleaktiviteten hos rørhøg, men er tilsyneladende ikke entydigt afgørende, da der også forekommer år med lav vandstand og mange ynglepar.

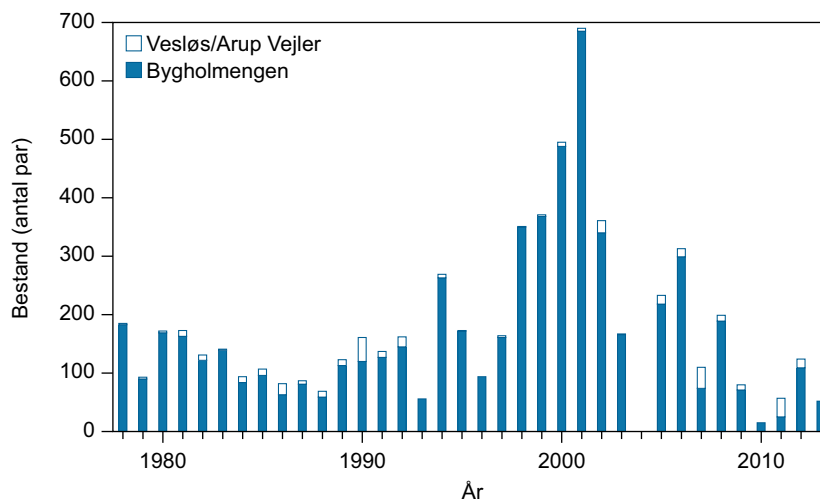
4.2.4 Klyde

Bestanden af klyde i Vejlerne blev i 2013 opgjort til ca. 52 par, alle i Bygholm Vejle (32 syd for Krapdiget og 20 nord for). Det er en tilbagegang fra 124 par i 2012 (heraf 109 på Bygholmengen) men på niveau med bestanden i 2011 (57 par).

Klydebestanden var væsentligt større de sidste år af feltstationsperioden 1978–2003. Omkring 2000, hvor der var en række år med gunstige vandstandsforhold sammenfaldende med en meget lav rævebestand, ynglede op til 500-700 par klyder i Vejlerne (Fig. 19).

Klyde yngler i tætte kolonier og i Vejlerne i største antal og med størst succes, når der på Bygholmengen er en høj vandstand; dvs. når alle pander og kanaler er vandfyldte og på den måde yder en vis beskyttelse mod prædatorer (pattedyr). Opstemningstærsklen på -15 cm DNN betragtes som det nedre vandstandsniveau for normale eller gode ynglesæsoner for de koloniserende fugle på engen.

Figur 19. Antal par af klyde i Vejlerne 1978-2013 opdelt på Bygholmengen (fyldt signatur) og Vestlige Vejler (åben signatur). Data for årene 1978-2003 er fra Vejlernes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

De seneste år har der været iagttaget et større antal klyder på Bygholmengen i april, men mange af fuglene er senere forsvundet, ofte i forbindelse med markante fald i vandstanden. Et meget lavere antal er blevet tilbage på lokaliteten for at yngle og som regel med ringe ynglesucces.

I 2013 sås pga. lav vandstand ikke på noget tidspunkt større samlinger af klyder på Bygholmengen. I perioden fra midt i april til midt i maj blev klyderne på Bygholmengen optalt og kortlagt i alt 9 gange. De følgende tællinger viser udviklingen i løbet af sæsonen:

- 15. april 87 fugle
- 27. april 85 fugle
- 1. maj 73 fugle
- 7. maj 45 fugle
- 12. maj 19 fugle
- 18. maj 15 fugle (+ 32 fouragerende på Limfjorden).

Ved opgørelsen af ynglebestanden på Bygholmengen er anvendt tallet den 7. maj, da nogle af de tidligere kortlagte par på dette tidspunkt var flyttet til Bygholm Nord (se nedenfor). Bestanden er beregnet til ca. 32 ved hjælp af omregningsfaktoren 0,7 (Hälterlein m.fl. 1995).

En uge inde i maj, hvor antallet på Bygholmengen begyndte at falde, sås samtidig etablering på en ø i Bygholm Nord nord for Krapdiget, hvor der også yngede hættemåger. Det er første gang, der er registreret ynglende klyder på denne lokalitet, som habitatmæssigt er en ferskvandssump, men hvor vandstanden i 2013 var lavere end i mange år (se vandstandsafsnittet). Her taltes maksimalt 29 klyder den 9. maj, svarende til ca. 20 par.

Kolonien i Østerild Fjord på en ø ud for østbredden, som blev benyttet i 2011 og 2012, var forladt i 2013, da den lave vandstand gjorde øen landfast (se også fjord- og havterne).

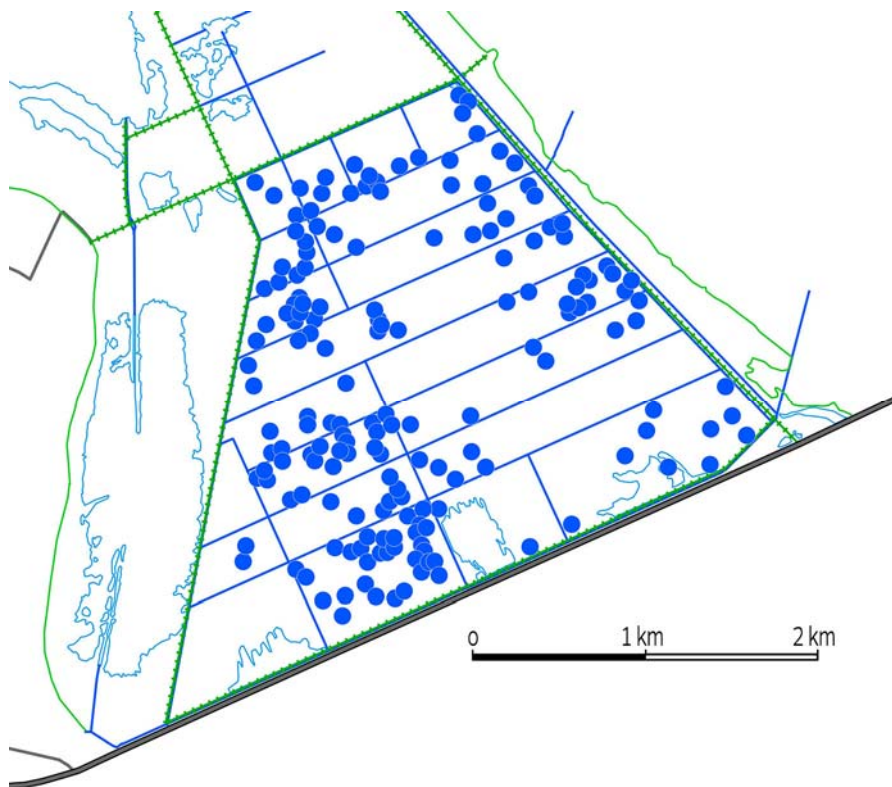
Der sås i 2013 en betydeligt bedre ynglesucces end i adskillige år, idet der under enggennemgangen af Bygholmengen den 9. juni blev registreret 20 ungevarslede par klyder på den østlige del af engen, heraf 16 på de fire nordligste parceller. Da så mange af parrene på selve Bygholmengen forsvandt i løbet af sæsonen, er det nærliggende at antage, at de fleste par med

ynglesucces var fra kolonien nord for Krapdiget. Klyde er kendt for at kunne foretage længere flytninger med ungekuldene.

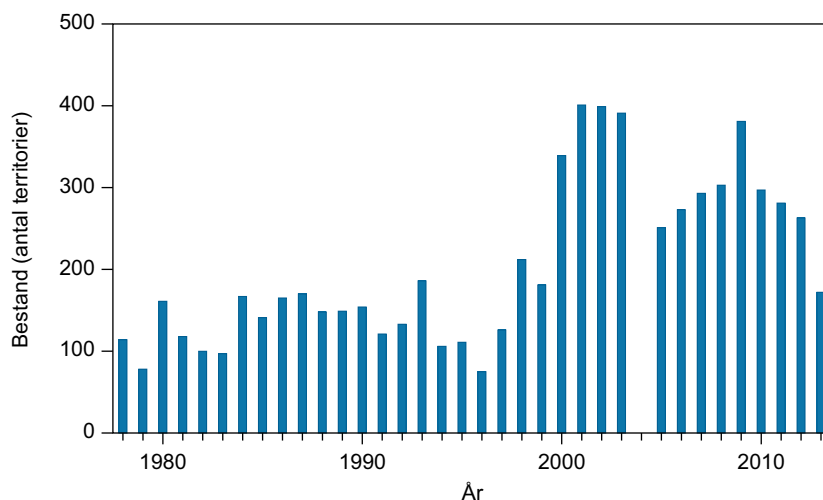
4.2.5 Vibe

Vibe bliver i det nuværende program kun overvåget på Bygholmengen. I 2013 blev der kortlagt 172 territorier (Fig. 20), en ret markant nedgang i forhold til 2012 (263 par). Det er femte år i træk med tilbagegang, og det laveste antal siden før 2000 (Fig. 21). Der er ikke nogen entydig forklaring på tilbagegangen, men at den lave vandstand har fremmet rævenes aktionsmuligheder på Bygholmengen, kan være en medvirkende årsag.

Figur 20. Territoriefordeling for vibe på Bygholmengen, 2013.

Figur 21. Antal territorier af vibe på Bygholmengen 1978-2013. Data for årene 1978-2003 er fra Vejrlernes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

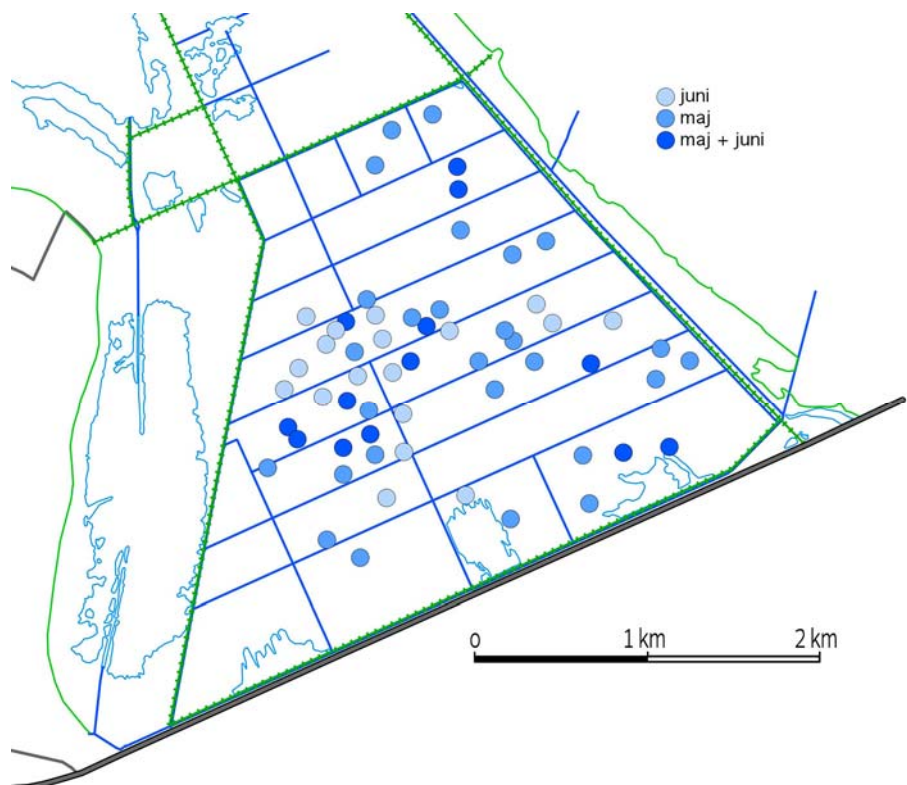

4.2.6 Engryle (almindelig ryle)

I 2013 blev registreret i alt 62 territorier af engryle (Fig. 22, 23). Det er en fremgang i forhold til 2012, hvor 57 territorier blev kortlagt, og en opretholdelse af bestandsniveauet gennem den seneste tiårsperiode (Fig. 24). Fordeelingen var 58 par på Bygholmengen (55 par i 2012) og fire par i Vesløs/Arup Vejler (to par i 2011).

Arten blev kortlagt på de standardiserede gennemgange af Bygholmengen i maj og først i juni ligesom de øvrige år. I modsætning til det normale billede, hvor antallet af territorier har været nogenlunde lige stort på de to tællinger omend med overvægt på juni (Tabel 2), fandtes der i 2013 flere territorier under tællingen i maj, og det var den største maj-værdi i mange år.

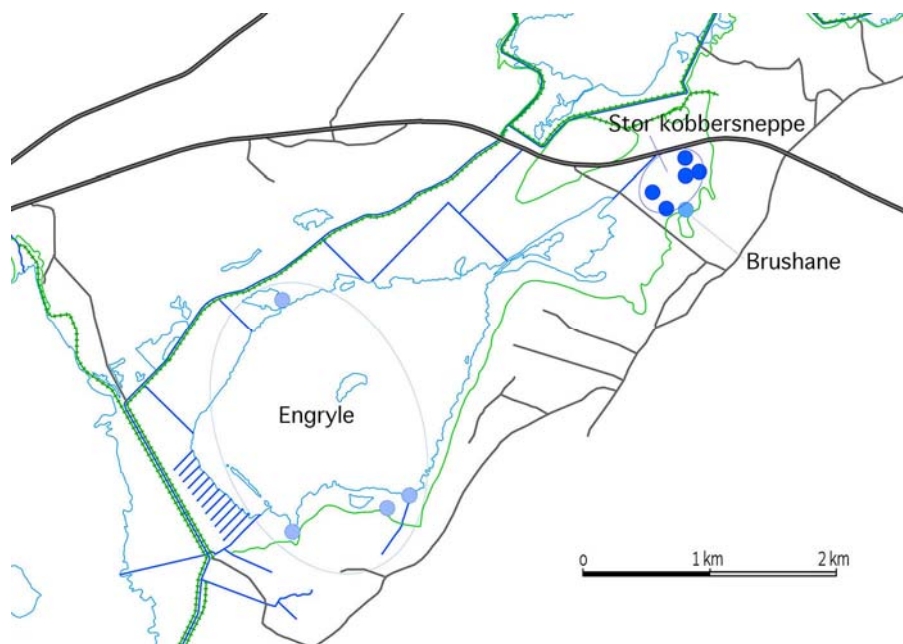
Figur 22. Fordeling af ynglende engryler på Bygholmengen i 2013. Der er sondret mellem fugle, der kun blev registreret i maj, kun blev registreret i juni eller blev registreret på begge enggennemgange.

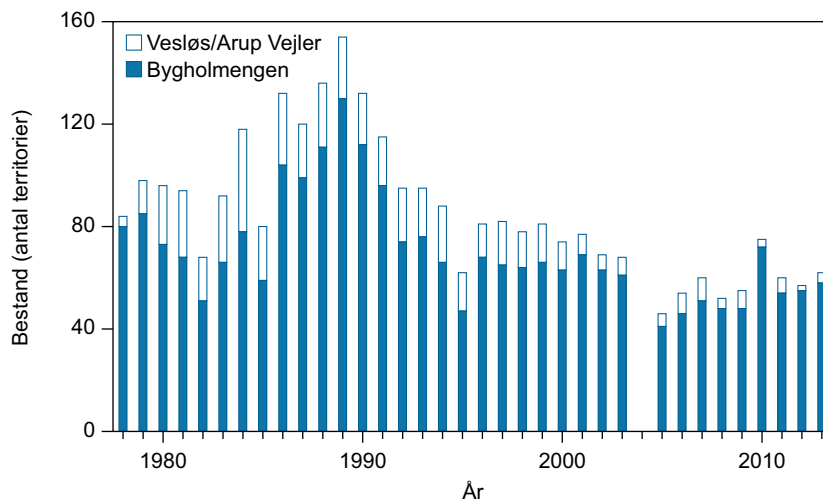
Tidligere blev kun anvendt to enggennemgange ved opgørelsen af bestanden, men i 2010-2012 gav en ekstra gennemgang af engen sidst i juni mulighed for at finde flere par (Tabel 2). På trods af at der i 2013 ikke blev foretaget en sådan tredje gennemgang, holdt bestanden sig altså på et relativt højt niveau.

Engryle er en diskret art, som kan være svær at kortlægge, og det er næppe realistisk at tro, at man på én enggennemgang af Bygholmengen vil kunne finde samtlige territorier. Hvis et territorium ikke bliver genfundet ved senere enggennemgange, er det altså ikke nødvendigvis ensbetydende med, at fuglene har opgivet eller er flyttet med ungerne. Derfor er det samlede tal for bestanden, som er fremkommet ved at kombinere kortlægninger fra maj og juni, givetvis mere dækkende, end hvis man kun anvendte én tælling. I 2013 udgør tallet fra den største værdi (maj-gennemgangen) 69 % af den samlede bestand fundet ved at kombinere tællingerne.

Figur 23. Fordeling af ynglende engryle, brushøne og stor kobbersneppe i Vesløs/Arup Vejler i 2013.

Figur 24. Antal territorier af engryle i Vejlerne 1978-2013 opdelt på Bygholmengen (fyldt signatur) og Vesløs/Arup Vejler (åben signatur). Data for årene 1978-2003 er fra Vejlernes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

Tabel 2. Antal territorier af engryler på Bygholmengen kortlagt henholdsvis i maj og juni i årene 2008-2013. I 2008-2009 og 2013 blev der kun foretaget én juni-gennemgang, mens der i 2010-2012 blev foretaget to gennemgange i juni, benævnt 'Juni 1' og 'Juni 2'. Desuden er specificeret, hvor mange af territorierne der kun er fundet på maj-gennemgangen og på den sene juni-gennemgang. Sammentællingen tager udgangspunkt i første juni-gennemgang og adderer tallene fra 'Kun maj' og 'Kun Juni 2'. For 2010-2012 er i parentes anført tallene, hvis der ved sammentællingen ikke er taget hensyn til den sene juni-gennemgang.

	Maj	Juni 1	Juni 2	Kun maj	Kun Juni 2	I alt
2008	26	31	-	17	-	48
2009	26	32	-	16	-	48
2010	34	38	34	18	16	72 (60)
2011	28	29	25	13	12	54 (46)
2012	12	42	27	2	11	55 (44)
2013	40	31	-	27	-	58

I Vesløs/Arup Vejler blev territorierne kortlagt under juni-gennemgangen af engene. Med blot fire par er der tale om en meget lille delbestand, men det er trods alt en fordobling i forhold til 2012.

Bygholmengen er Danmarks vigtigste lokalitet for engryle (og formentlig den største lokalitet for hele den truede baltiske bestand). Den hidtidige forvaltning ser ud til at tilfredsstille artens habitatkrav, og i modsætning til, hvad der er tilfældet på de fleste andre lokaliteter, har bestanden her siden 2005 udvist stor stabilitet. En fortsat bæredygtig bestand i dette område er helt afhængig af, at der vedholdende gøres en indsats for at bevare en gunstig græsnings- og fugtighedstilstand på engen.

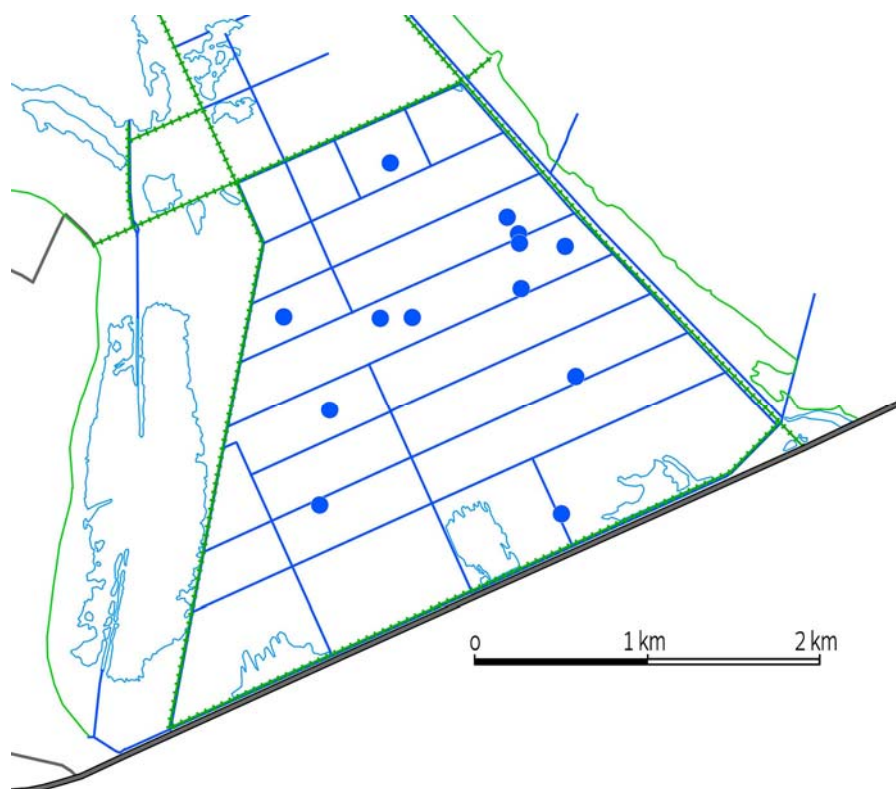
4.2.7 Brushøne

Ynglebestanden i Vejlerne blev i 2013 opgjort til 14 brushøner, 13 på Bygholmengen (Fig. 25) og én i Trekanten ved Vesløs Vejle (Fig. 23). Alle fuglene på Bygholmengen blev kortlagt som yngleurologiske hunner 9. juni, heraf ni i det traditionelt bedste område for arten på de fire nordligste parceller.

Ofte ligger den tidlige juni-gennemgang af Bygholmengen for tidlig i forhold til brushønsenes fænologi, men til trods for, at der i år ikke blev gennemført en senere gennemgang, er der tale om den største tælling af ynglende brushøner på lokaliteten siden 2005.

Brushønen i Trekanten ved Vesløs Vejle fandtes på en enggennemgang allerede 29. maj.

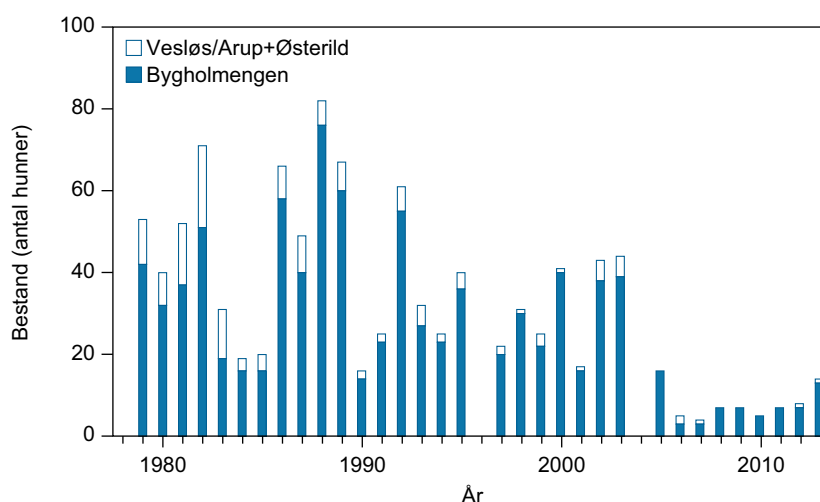
Figur 25. Fordeling af yngleurologiske brushøner på Bygholmengen i 2013.

Antallet af brushøner varierer meget fra år til år. I 1978-2003 svingede den optalte bestand mellem 83 yngleurolige høner i 1988 og nul i 1996 (Kjeldsen 2008, Fig. 26). Bygholmengen var dengang en af landets vigtigste lokaliteter for arten. I 2002-2003 lå niveauet på over 40 ynglehunner, men herefter er der registreret et markant fald i bestanden; de seneste syv år således færre end 10 høner. I samme periode er arten helt forsvundet fra mange lokaliteter i Danmark.

I Vejlerne vil den anvendte metodik (med meget få besøg på de bedste lokaliteter) i de fleste tilfælde resultere i en undervurdering. Dette sker uvægerligt, hvis optællingsdatoen ikke rammer det optimale tidspunkt, hvor den størst mulige del af bestanden har unger og dermed er synlige. Høner som opgiver deres yngleforsøg bliver slet ikke registreret ved denne metode.

Figur 26. Antal yngleurolige hunner af brushøne i Vejlerne 1978-2013 opdelt på Bygholmengen (fyldt signatur) og de Vestlige Vejler (Østerild Fjord og Arup Vejle, åben signatur). Data for årene 1978-2003 er fra Vejlernes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. I 1996 registreredes ingen ynglefugle på tællingerne. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

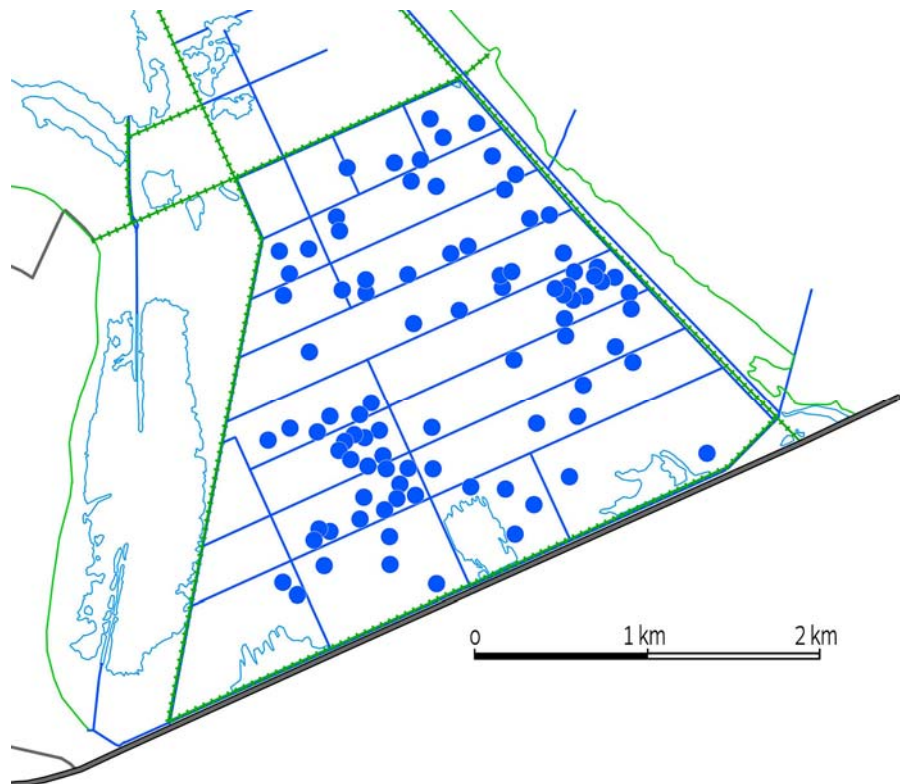
4.2.8 Stor kobbersneppe

Vejlerne bestand af stor kobbersneppe blev i 2013 opgjort til 96 par. Ved territoriekortlægningen i maj fandtes 91 territorier på Bygholmengen (Fig. 27) og 5 territorier i "Trekanten" ved Vesløs Vejle (Fig. 23). Der er tale om en lille tilbagegang i forhold til 2012, hvor der sammenlagt blev registreret 99 par, heraf 97 par på Bygholmengen. Siden 1995 er det kun de seneste to år, at bestanden har været på under 100 par i Vejlerne (Fig. 28).

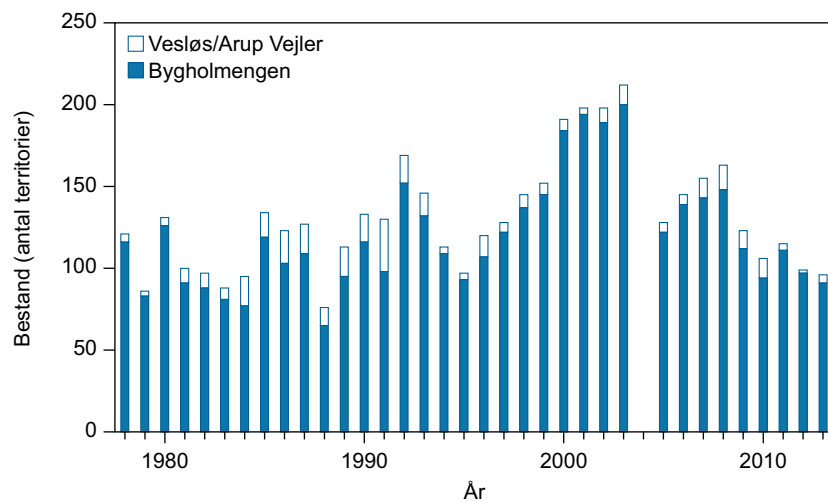
Kobbersneppebestanden i Vejlerne kulminerede med omkring 200 par i 2000-2003, hvilket med stor sandsynlighed har sammenhæng med en reduceret rævebestand. Der sås generelt store bestande hos de fleste vadefuglearter i den periode. Dette høje bestandsniveau blev efterfulgt af et markant fald frem til 2005 og en langsom stigning til 2008. De seneste fem år har bestanden været på et lavt niveau.

Ud over de store udsving i bestandsstørrelsen (Fig. 28), har også ynglesuccesen været karakteriseret ved store svingninger (Kjeldsen 2008). Ynglesuccesen har været overvåget systematisk siden 2009, ved at der på enggennemgangen først i juni er registreret ungevarslenende kobbersneppepar (Tabel 3).

Figur 27. Territoriefordeling for stor kobbersnepe på Bygholmengen 13. maj 2013.

Figur 28. Antal territorier af stor kobbersnepe i Vejlerne 1978-2013 opdelt på Bygholmengen (fyldt signatur) og Vesløs/Arup Vejler (åben signatur). Data for årene 1978-2003 er fra Vejlernes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

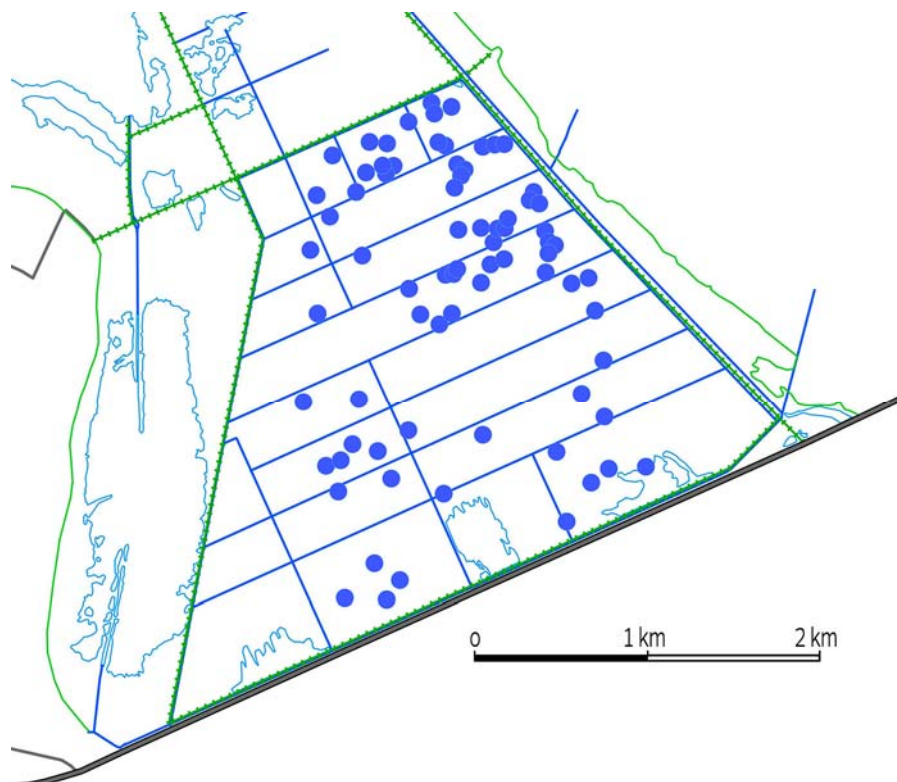
Tabel 3. Bestanden af stor kobbersnepe på Bygholmengen 2009-2013, antal territoriehævdende par i maj, antal ungevarslende par i juni samt ungevarslende som andel af bestanden (i procent).

	2009	2010	2011	2012	2013
Bestand	112	94	111	97	91
Ungevarslende	109	43	73	49	76
Ungevarsl. (pct.)	97 %	46 %	66 %	51 %	84 %

I 2013 blev der 9. juni kortlagt 76 ungevarslen-
 lende par på Bygholmengen (Fig. 29), hvilket svarer til 84 % af antallet territoriehævdende par i maj. Sammen-
 lignes de to kort over parrenes fordeling fra maj og juni (Fig. 27, 29) ses, at
 mange par i den mellemliggende periode er forsvundet fra især den sydvest-
 lige del af Bygholmengen, mens der på de nordlige parceller var en højere
 tæthed i juni end i maj. Det ser altså ud til, at mange af parrene, som havde
 ynglesucces, er vandret andre steder hen med ungerne. Et fænomen, som
 der også har været tydelige indikationer på andre år.

Ved Vesløs Vejle blev der i juni fundet fem ungevarslen-
 lende par med en lidt
 anderledes fordeling end i maj, så også her var der – på trods af en lav be-
 stand – tale om en høj ynglesucces.

Figur 29. Fordeling af ungevars-
 lende par af stor kobbersnepe
 på Bygholmengen 6. juni 2013.

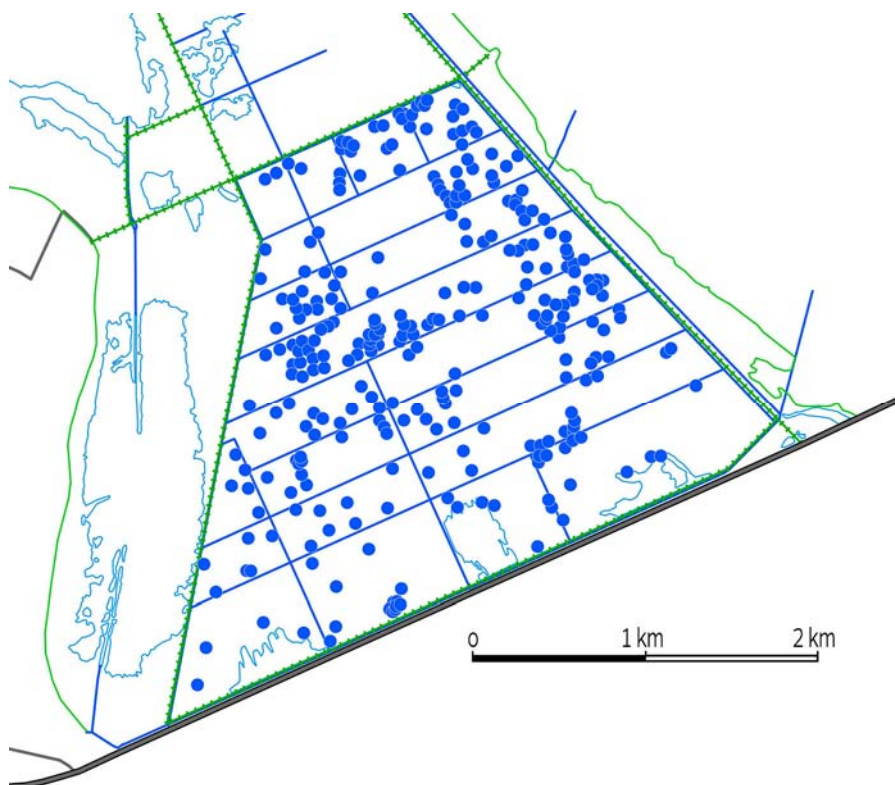

4.2.9 Rødben

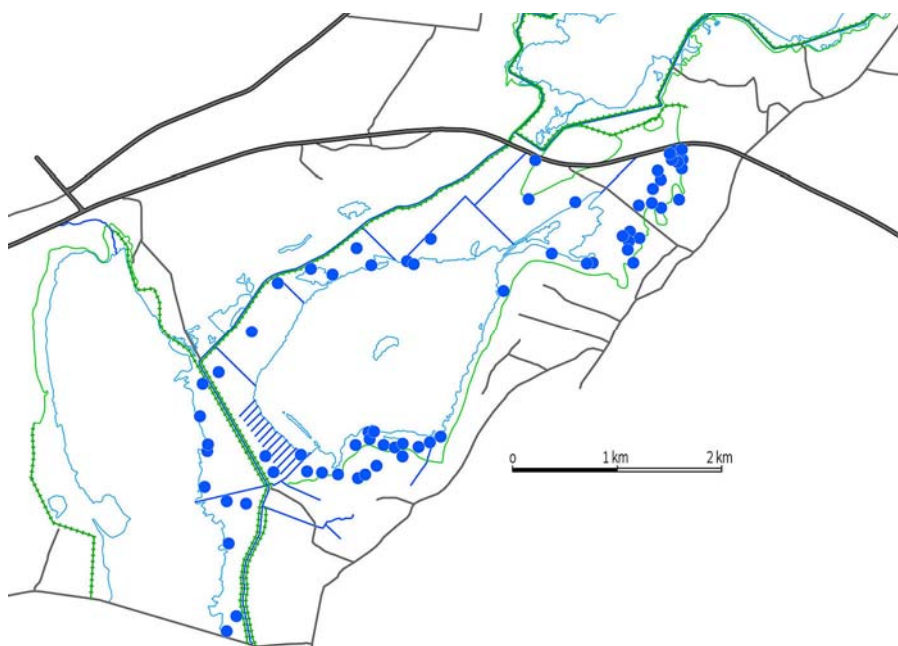
Rødbenene kortlægges i juni, hvor langt de fleste af parrene er ungevarslen-
 de. Der blev i 2013 kortlagt 354 territorier, heraf 286 par på Bygholmengen,
 58 par i Vesløs/Arup Vejle og 10 par på østsiden af Østerild Fjord (Fig. 30,
 31). Lokalteterne Bygholmengen og Vesløs/Arup Vejler dækkes i hele deres
 udstrækning, mens det kun er en del af Østerild Fjord, som indgår i det nu-
 værende program.

Samlet set er antallet meget tæt på 2012 både på Bygholmengen og i Ves-
 løs/Arup Vejle, mens der har fundet en tilbagegang sted i Østerild Fjord. I
 2012 blev der til sammenligning kortlagt 289 par på Bygholmengen, 50 i Ves-
 løs/Arup Vejle og 21 i Østerild Fjord, i alt 360 par.

Figur 30. Territoriefordeling for rødben på Bygholmengen i 2013.

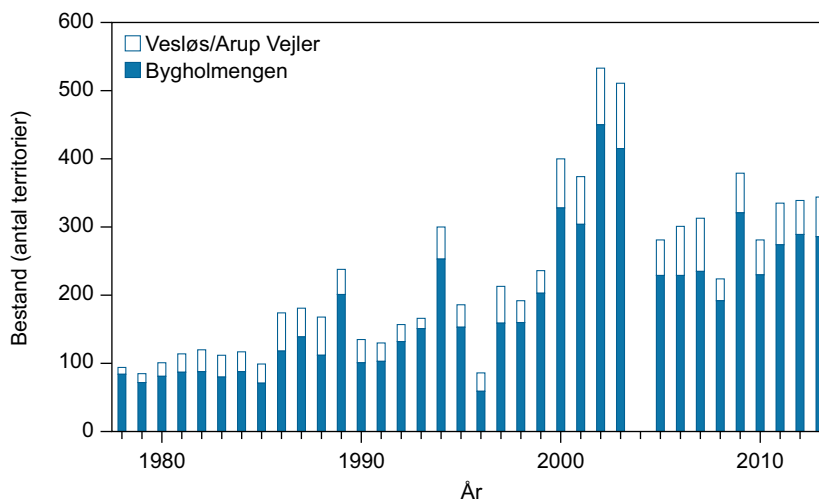

Figur 31. Territoriefordeling for rødben i Vesløs/Arup Vejler og østsiden af Østerild Fjord i 2013.

Bestanden af rødben på Bygholmengen og i Vesløs/Arup Vejler viste i det meste af perioden 1978-2003 en stigende tendens, omend med store årlige svingninger (Fig. 32). Efter 2005 har bestanden fortsat varieret på et generelt højt niveau, men uden at nå rekordniveauet fra 2002-2003, hvor tæt på 500 par rødben yngede på de to lokaliteter tilsammen. Det ekstraordinært høje bestandsniveau disse år indikerer, at prædationstrykket fra ræv sandsynligvis spiller en stor rolle for bestandens størrelse, idet rævebestanden dengang var lav pga. skab (Kjeldsen 2008).

Figur 32. Antal territorier af rød-ben i dele af Vejlerne 1978-2013 opdelt på Bygholmengen (fyldt signatur) og Vesløs/Arup Vejler (åben signatur). Data for årene 1978-2003 er fra Vejlernes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

4.2.10 Dværgmåge

Den samlede ynglebestand i 2013 var et par.

Den 21. april blev årets første adulte fugl i yngledragt set. Op til tre adulte og en 3. kalenderårs fugl opholdt sig samtidig gennem længere tid i Kogleakssøen. Et par bestående af to adulte fugle blev observeret parre sig den 11. maj, men derudover blev der ikke registreret yngleadfærd hos dette par. Det var kun parret, som bestod af en adult og en 3. kalenderårs-fugl, der lagde an til at yngle. De parrede sig således flere gange, men en egentlig etablering nåede aldrig at ske, selv om de gennem flere dage fløj søgende rundt. Konflikter med fjordterne og hættemåger blev ofte set i den forbindelse, men en overraskende udvikling var det, da hunnen i parret blev overfaldet og tilsyneladende slået ihjel af hættemåger den 31. maj.

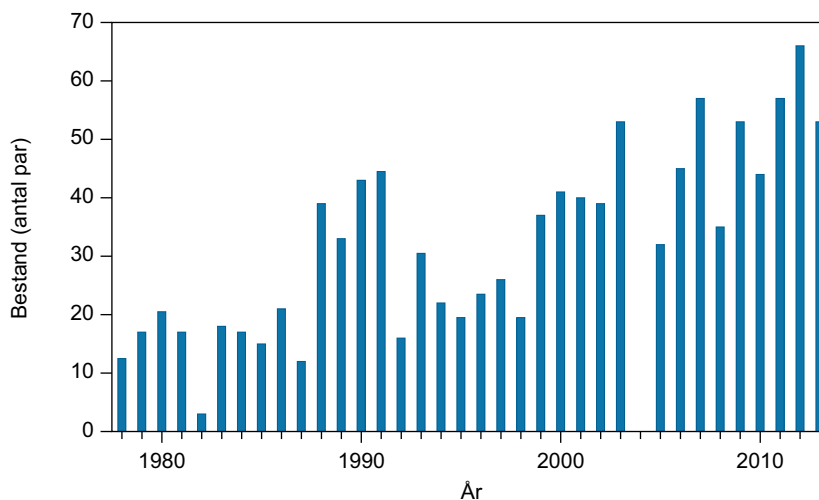
Dværgmågerne har tydeligvis problemer med at etablere sig i kolonierne på et tidspunkt, hvor de øvrige arter (hættemåger og fjordterne) er veletablerede. Efter denne hændelse blev de adulte fugle kun sporadisk observeret i Kogleakssøen.

Dværgmåge ynglede regelmæssigt i Vejlerne indtil omkring 1980, hvorefter arten var fraværende i en årrække. Siden 1997 har mindst ét par årligt gjort yngleforsøg; der har dog kun i få tilfælde været konstateret ynglesucces (Kjeldsen 2008).

4.2.11 Fjordterne

Den samlede ynglebestand af fjordterne blev i 2013 opgjort til 53 par med 49 par i Kogleakssøen og fire par i Vestsøen på Bygholmengen (Fig. 33). Øen i den nordøstlige del af Østerild Fjord, som de seneste to år har huset ynglende fjordterne, havde ingen i 2013. Op til 20 fugle blev set på og omkring øen den 19. maj, men de etablerede sig aldrig. De meget tørre forhold betød, at øen var forbundet med land ved vadeblader, hvorfor den ikke var attraktiv som yngleplads. De fire par i Vestsøen opgav ynglen og var forsvundet medio juni. Kolonien i Kogleakssøen havde ligeledes ingen eller ringe ynglesucces.

Figur 33. Antal par af fjordterne i Vejlerne 1978-2013. Data for årene 1978-2003 er fra Vejlernes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

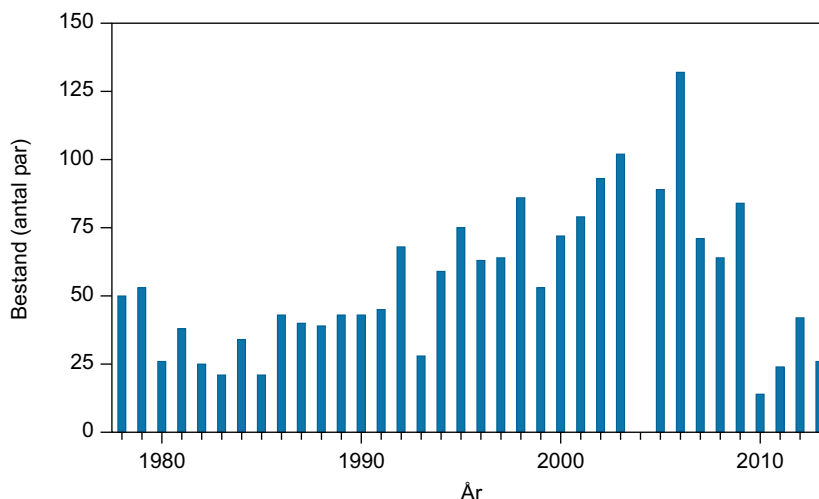

4.2.12 Havterne

Ynglebestanden af havterne blev i 2013 opgjort til 26 par, som alle var på Bygholmengen. Dermed er vi nede på samme lave niveau som i 2011 med 24 par (Fig. 34). På øen i den nordøstlige del af Østerild Fjord, hvor der i 2012 yngede fem par, blev fem par set under etablering 13. maj, men de blev kun registreret denne ene dag, hvorfor de ikke er regnet med i ynglebestanden. Optællingen af ynglebestanden på Bygholmengen blev foretaget ved fjernkortlægning på i alt seks datoer i perioden 7. maj-18. juni. De fleste af Bygholmengens ynglefugle opgav ynglen medio maj, men fuglene som yngede på de nordligste parceller, havde tilsyneladende succes.

Den lave vandstand i 2013 er givetvis grunden til endnu et år med en lille bestand og lav ynglesucces, da arten foretrækker højere vandstandsforhold med rævesikre ødannelser i og omkring de vandfyldte pander.

Figur 34. Antal par af havterne i Vejlerne 1978-2013. Figuren dækker hele Vejlerne, men 98 % af bestanden er fundet på Bygholmengen. Data for årene 1978-2003 er fra Vejlernes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

4.2.13 Sortterne

Den samlede ynglebestand af sortterne talte i 2013 23 par, hvilket er en væsentlig tilbagegang fra 2012 (38-45 par). Alle ynglepar var i Kogleakssøen. I alt tre unger blev flyvefærdige (Fig. 35).

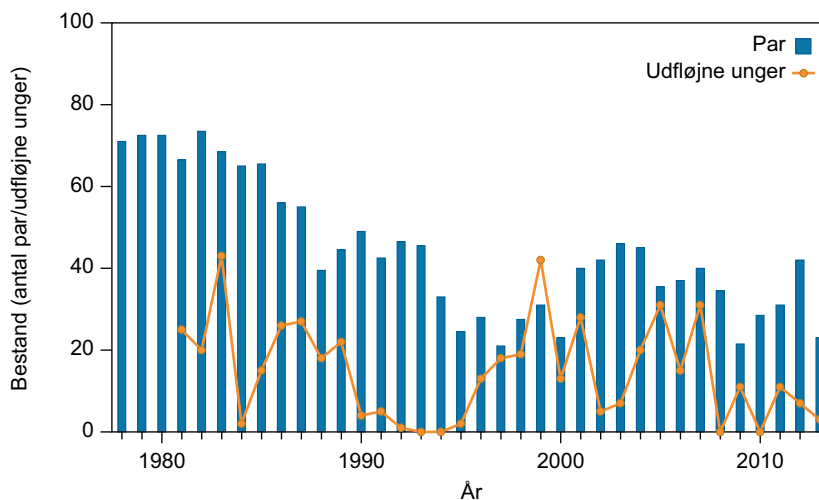
Bestandsstørrelsen er fremkommet ved at optælle antallet af opflyvende fugle ved overflyvning af en potentiel prædator. Der er imidlertid ikke optalt på tidspunkter, hvor alle fugle i kolonien kunne forventes at være samlet, så der er anvendt en standardomregningsfaktor for måge/ternekolonier (Hälterlein m.fl. 1995). Hidtil er der konsekvent anvendt en omregningsfaktor på 0,7 på det største optalte antal, hvorved det maksimale antal par er fremkommet. Imidlertid viste de grundige studier af sortternekolonien i 2012, at omregningsfaktoren bør justeres i løbet af yngleperioden i forhold til etableringsstart. Således bør omregningsfaktoren være 0,7 i etableringsperioden og i begyndelsen af rugeperioden, men bør ændres til 0,9 efter ca. 14 dages forløb. Eftersom etablering i Vejlerne oftest sker ultimo maj, bør omregningsfaktoren ændres fra 0,7 til 0,9 fra primo juni. Studierne viste nemlig, at magerne ofte tilbragte flere minutter sammen på rederne i etablerings- og starten af rugeperioden, mens der kun var tale om besøg af få sekunders varighed ca. 14 dage inde i rugeperioden (Kjeldsen & Nielsen 2012). Dette er der taget højde for i forhold til optællingen af årets bestand.

Antallet af opflyvende, rugende fugle har været op til 26, og det største antal set over eller i nærheden af kolonien har været 46.

Ankomsten af fugle skete 24. april.

Hovedkolonien blev etableret i den sydlige del af Kogleakssøen, et område, hvor flere sæsoners pleje ved nedkørsel af tagrør, har resulteret i, at mudderflader med urte- og blomstervegetation præger habitatet. En mindre koloni blev etableret i et område med nyligt høstede tagrør nær overgangen til Store Gollum. Koloniernes fænologi var vanskelig at følge, men 8. juni blev der konstateret tre reder med klækkede unger. På dette tidspunkt var alle par tilsyneladende i gang, men allerede 16. juni havde tydeligvis mange opgivet, og det blev vurderet, at blot otte par endnu var i gang med at yngle. Dog var en ny etablering i gang 18. juni, hvor det blev vurderet, at 18 par havde etableret sig. Desværre opgav også disse efter et stykke tid, og blot tre unger endte altså med at blive flyvefærdige.

Figur 35. Antal par (søjler, ved interval i bestandsopgørelsen er anvendt middeltal) og antal udføjne unger (streg) af sortterne i Vejlerne 1978-2013. Data for årene 1978-2003 er fra Vejlernes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. I 2004 foretog Henrik Haaning Nielsen optællingen (uden for tælleprogram).

Hvad der er den egentlige grund til, at fuglene opgav, er vanskeligt at vurdere. I 2013 var der ikke nedbør i store mængder i klækningsperioden, som kunne besværliggøre fuglenes ynglen, og prædation blev ikke konstateret.

Ud fra vurderinger af at hættemågerne (og fjordterne) samme sted heller ikke fik mange unger på vingerne sammenholdt med det generelt gode vejr i klæknings- og ungeperioden, kan det formodes, at der er sket en væsentlig prædation og måske især om natten.

Odder er nævnt som en mulig prædator, men da det er kendt, at den kun sporadisk supplerer sin grundføde, som overvejende er fisk, med fugle, er det ikke sandsynligt, at den udgør et egentligt problem. Mink er formentlig i højere grad en mulighed.

De fouragerende fugle blev set hente føde især i Kogleakssøen, men også i Store og Lille Gollum samt Han Vejle, Selbjerg Vejle, Læssø og Lund Fjord.

Første flyvefærdige ungfugle blev set 1. juli.

Sortterne kræver åbne vandflader og områder med lav vegetation. De tidligere års pleje har tilsyneladende bevirket, at opvækst af tagrør på yngleøerne i Kogleakssøens centrale del er ophørt, hvorfor det denne sæson ikke vurderes nødvendigt at gennemføre slåning og/eller tromling på disse øer. Yngleområdet kunne optimeres for sortterne ved, at der inden næste ynglesæson (i vinteren 2013/14) foretages en slåning eller nedkørsel af tagrør i Kogleakssøens sydlige del, syd for den store højspændingsmast. Vedligehold af lokaliteten kan ske gennem kreaturafræsning i sommerperioden.

4.2.14 Plettet rørvagetel

Der blev registreret i alt 15 territoriehævdende (piftende) fugle i 2013. Fordeelingen var to fugle i Vesløs Vejle, ni i den sydlige del af Selbjerg Vejle, to i Glombak samt én fugl i henholdsvis Bygholm Nord og den nordøstlige del af Bygholmengen. Der blev registreret piftende fugle i april (én) og maj, men ikke i hverken juni eller juli. De meget tørre forhold i juni og juli kan formodes at have haft indflydelse på den manglende forekomst i disse måneder. De seneste år har niveauet ligget på seks fugle i 2012, 13 i 2011 og fire i 2010.

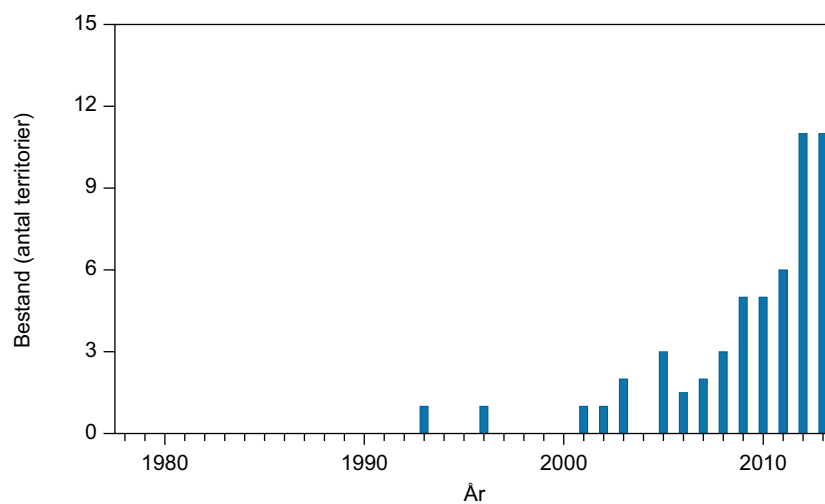
4.2.15 Trane

Der var 11 ynglepar i 2013, og bestanden var derfor på samme høje niveau som i 2012. (Fig. 36). Territoriehævdende (trompeterende) par blev fulgt så tæt som muligt gennem marts og april, men særligt på natlytning i maj måned blev der regelmæssigt konstateret trompeterende traner fra rørskovsområderne. Kun par og trompeteren, som blev kortlagt flere gange indenfor et lille område, er anvendt som kriterium for ynglefugle.

Der blev kortlagt tre par i Selbjerg Vejle og otte i Bygholm Nord.

Yngleområdet karakter af høj tagrørskov vanskeliggør registrering af eventuel ynglesucces, dog blev der set et par med to unger 17. juni. Observerede familieflokke kan særligt i august være kommet fra andre ynglelokaliteter, selv om nogle par med flyvende ungfugle ble set lande nær de kortlagte yngleområder i Bygholm Nord (Fig. 37).

Figur 36. Antal territorier af trane i Vejlerne 1978-2013. Data for årene 1978-2003 er fra Vejlernes Feltstation; fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten. Fra 2004 foreligger ingen optællinger.

Figur 37. Trompeterende trane, Glombak. 13. marts 2013. Foto: Henrik Haaning Nielsen, ornit.dk.

4.3 Bestandstal for udvalgte arter i Vejlerne 2002-2013

Bestandstal for de overvågede arter er samlet for den seneste 12-årige periode (Tabel 4).

Tabel 4. Bestandstal for de overvågede arter i den seneste 12-årige periode opdelt på de Østlige og Vestlige Vejler. Bemærk, at der ikke foreligger tal fra 2004. Data er for årene 2002-2003 fra Vejlernes Feltstation og fra 2005 og frem er kilderne for de enkelte år nævnt i litteraturlisten.

	2002	2003	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	Øst Vest	Øst Vest	Øst Vest	Øst Vest	Øst Vest	Øst Vest	Øst Vest	Øst Vest	Øst Vest	Øst Vest	Øst Vest
Rørdrum	173 49	129 41	129 33	112 26	109 36	135 35	96 18	49 12	35 22	71 20	56 16
Rørhøg	37 15	34 12	43 10	38 11	36 7	45 10	38 12	33 9	38 16	24 13	42 12
Klyde Bygholm Vejle	340	166	218	299	74	189	71	15	25	109	52
Klyde Vestlige Vejler	30	5	15	17	36	26	9	0	32	15	0
Vibe Bygholmeng	399	391	251	273	293	303	381	297	281	263	172
Engryle	63 6	61 10	41 5	45 9	51 9	48 4	48 7	72 4	54 6	55 2	58 4
Brushøne	38 5	39 6	16 1	3 2	3 1	7 0	7 0	5 0	7 0	7 1	13 1
Stor Kobbersneppe	189 10	203 16	122 6	139 6	144 13	148 15	112 11	94 12	111 5	97 2	91 5
Rødben Bygholmeng	450	415	229	229	235	192	321	230	274	289	286
Rødben Vesløs/Arup	83	96	52	72	78	32	58	51	61	50	58
Rødben Østerild Øst					13	9	11	14	11	21	10
Dværgmåge	3 0	4 0	1 0	2 0	2-4 0	2 0	2 0	1-2 0	2 0	1 0	1 0
Fjordterne	33 6	31 22	25 7	36 9	32 25	13 22	52 1	44 1	43 14	10 56	53 0
Havterne	93 0	102 0	89 0	132 0	71 0	64 0	84 0	14 0	24 0	5 37	26 0
Sortterne par	42 0	46 0	36 0	37 0	40 0	35 0	22 0	29 0	31 0	42 0	23 0
Sortterne juv.	5 0	7 0	31 0	15 0	31 0	0 0	11 0	0 0	11 0	7 0	3 0
Plettet Rørvagtøl	36 36	36 74	5 4	15 4	11 5	3 2	1 1	4 0	7 6	2 4	13 2
Trane	1 0	2 0	3 0	1-2 0	2 0	3 0	4-6 0	5 0	6 0	11 0	11 0

5 Litteratur

Hälterlein, B., Fleet, D.M., Henneberg, H.R., Menneböck, T., Rasmussen, L.M., Südbek, P., Thorup, O. & Vogel, R. (1995): Vejledning i optælling af ynglefugle i Vadehavet. Common Waddensea Secretariat. – Wadden Sea Ecosystem No. 3. Wilhelmshaven.

Kjeldsen, J.P. (2008): Ynglefugle i Vejlerne efter inddæmningen, med særlig vægt på feltstationsårene 1978-2003. – Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 102: 1-240.

<http://www.dof.dk/sider/images/stories/publikationer/doft/dokumenter/vejlerne.pdf>

Kjeldsen, J.P. & Nielsen, H.H. (2008): Overvågning af ynglefugle i Vejlerne, 2007. – Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 242. 32 s. <http://www.dmu.dk/Pub/AR242.pdf>

Kjeldsen, J.P. & Nielsen, H.H. (2009): Ynglefugle i Vejlerne 2009. – Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 259. 40 s. <http://www.dmu.dk/Pub/AR259.pdf>

Kjeldsen, J.P. & Nielsen, H.H. (2011): Ynglefugle i Vejlerne 2011. – Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. – Teknisk rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 6. 40 s. <http://www2.dmu.dk/Pub/TR6.pdf>

Kjeldsen, J.P. & Nielsen, H.H. (2012): Sortterner i Vejlerne. En undersøgelse af artens levevilkår i Vejlerne, ynglesæsonen 2012. – Rapport til Aage V. Jensen Naturfond. 56 s.

Nielsen, H.H. (2006a): Udvalgte ynglefugle i Vejlerne 2005. – Rapport til Aage V. Jensens Fonde. 32 s.

Nielsen, H.H. (2006b): Udvalgte ynglefugle i Vejlerne 2006. – Rapport til Aage V. Jensens Fonde. 61 s.

Nielsen, H.H. & Kjeldsen, J.P. (2009): Overvågning af ynglefugle i Vejlerne 2008. – Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 251. 34 s. <http://www.dmu.dk/Pub/AR251.pdf>

Nielsen, H.H. & Kjeldsen, J.P. (2011): Ynglefugle i Vejlerne 2010. – Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 264. 36s. <http://www.dmu.dk/Pub/AR264.pdf>

Nielsen, H.H. & Kjeldsen, J.P. (2013): Ynglefugle i Vejlerne 2012. – Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. – Teknisk rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 23. 38 s. <http://dce2.au.dk/pub/TR23.pdf>

Pihl, S., Clausen, P., Laursen, K., Madsen, J. & Bregnballe, T. (2003): Bevaringsstatus for fuglearter omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. – Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU nr. 462. 130 s.
http://www2.dmu.dk/1_viden/2_Publikationer/3_fagrapporter/rapporter/FR462.PDF

Riis, N. (red.) (2009): Driftsplan for Vejerne. Hovedrapport. – COWI for Aage V. Jensen Naturfond. 145 s.
http://www.avjf.dk/avjnf/files/2012/10/Vejlerne_Driftplan_Hovedrapport_2009.pdf
http://www.avjf.dk/avjnf/files/2012/10/Vejlerne_driftplan_Hovedrapport_2009_BILAG_1-5.pdf

YNGLEFUGLE I VEJLERNE 2013

Denne rapport præsenterer resultaterne af overvågningen af udvalgte ynglefugle på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag 1 samt enkelte andre arter i Vejlerne 2013. Overvågningen af ynglefugle var i 2013 koncentreret om trane, engryle, brushane og sortterne. Der blev kortlagt i alt 11 par traner i 2013, hvilket er samme høje antal som i 2012. For engryle (62 territorier) og brushane (14 yngleurolige høner) er der tale om fremgang i forhold til 2012. Sortterne udviste med blot 23 par en markant tilbagegang i forhold til 2012. De fik i alt tre flyvefærdige unger.